

Les cançons occitanes obtingudes per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Vall d'Aran. Assaig de regularització formal i aspectes lingüístics

Aitor Carrera Baiget

Universitat de Lleida

aitor.carrera@filcat.udl.cat

<https://orcid.org/0000-0003-2343-6387>

RESUM

Aquest article s'interessa per les cançons en occità recollides per Palmira Jaquetti i Maria Carbó a la Vall d'Aran durant l'any 1925, a partir dels materials que van ser recollits per primera vegada per Oriol (2020). Com que el sistema de transcripció de les col·lectores no correspon a la grafia normativa actual, el primer objectiu és d'oferir-ne una versió regularitzada. Al mateix temps, però, aquest article també vol fer una lectura i una interpretació tan clares com sigui possible d'aquestes mateixes cançons i, per tant, mirar d'establir allò que Jaquetti i Carbó van sentir oralment a la Vall d'Aran independentment del fet que determinades composicions presentin eventuais variacions amb relació a altres versions en circulació i que alguns elements puguin semblar dubtosos o oferir més d'una interpretació. En comentarem igualment els fets lingüístics més remarcables, sobretot pel que fa a la possible provenença geogràfica de determinades peces que semblen tenir el seu origen en altres latituds occitanes o que presenten elements que no s'adiuen amb les característiques lingüístiques de les poblacions on han estat recollides. Tot plegat ens ha de permetre de conèixer més en detall no només els itineraris que poden haver seguit totes aquelles cançons en el context estrictament aranès, sinó també en un marc més ampli que tingui en compte àmplies zones del domini lingüístic occità.

PARAULES CLAU

occità; gascó; aranès; cançons populars; dialectologia; interdialectalitat

ABSTRACT

This article focuses on the Occitan songs collected by Palmira Jaquetti and Maria Carbó in the Aran Valley during the year 1925, and is based on the materials that were published for the first time by Oriol (2020). Since the transcription system used by the collectors does not correspond to the current Occitan spelling, the first objective is to provide a more updated version of these materials. At the same time, however, this article also wants to interpret these same songs in the clearest possible way and, therefore, to try to establish what Jaquetti and Carbó heard orally in the Vall d'Aran even though some compositions may present variations in relation to other versions in circulation and that some elements may seem dubious or offer more than one interpretation. We shall also discuss the most noteworthy language features, especially in terms of the possible geographical origin of certain pieces that seem to come from other Occitan latitudes or that have features that do not reflect the linguistic characteristics of the villages where they were collected. All of this should reveal to us more details not only about the routes that all those songs may have followed in the strictly Aranese context but also in a broader framework that covers large areas of the Occitan linguistic domain.

KEYWORDS

Occitan; Gascon; Aranese; folk songs; dialectology; interdialectality

REBUT: 30/06/2022 | ACCEPTAT: 18/11/2022

1. Presentació

El vincle de Palmira Jaquetti amb la Vall d'Aran va depassar les *missions* de l'Obra del Cançoner Popular. Tot i que, d'entrada, hagués dit d'Arties que «ni record me'n quedaria» (Massot 1996: 148), aquella «entrada en un altre món» (Massot 1996: 147) va fer que s'interessés per la cultura i la llengua del país molt més enllà de la tasca que havia de realitzar, fins al punt de disposar de casa tant a Salardú com, més tard, a Arties mateix.¹

Un dels comentaris de Jaquetti és que «ja hi ha poques cançons en aranès» (Massot 1996: 150). Tanmateix, en un treball on s'exploten materials inèdits, Oriol (2020) ha posat en evidència que la mateixa Jaquetti i Maria Carbó van recollir-ne algunes, tant a la mateixa Vall d'Aran com a través d'un seminarista de la Seu d'Urgell, Joan Mòga. Van arreplegar-ne la música i la lletra, i hi van fer anotacions destinades a traduir determinades formes o seqüències. Són onze peces que daten de 1925. La xifra dobla les cantades en castellà (cinc), però queda lluny de les trenta-cinc catalanes, cosa que, d'altra banda, des d'un punt de vista sociolingüístic, té un valor informatiu innegable.

Tenint en compte que el sistema gràfic de les col·lectores no és l'habitual en els nostres dies (de fet, se situen en una època clarament prenortativa fins i tot a nivell del conjunt de la llengua occitana),² Oriol (2020: 141) remarca la necessitat de «regularitzar els textos i transcriure'ls en ortografia occitana». I justament aquest és el primer objectiu d'aquest treball: mirar d'oferir, en grafia normativa (o *alibertina*), una versió regularitzada d'aquestes cançons, que en permetin una lectura i una interpretació tan clares com sigui possible i alhora, si és necessari, una eventual difusió posterior. En altres paraules: tot plegat consisteix a intentar d'esbrinar què és allò que Jaquetti i Carbó devien sentir oralment a la Vall d'Aran, independentment del fet que, en alguns casos, determinades composicions puguin presentar avui variacions en els elements i que les mateixes col·lectores potser donessin a segons quins passatges i formes una fesomia inhabitual. En els textos regularitzats, indicarem les restitucions que puguin resultar insegures amb asteriscos posposats, i les possibilitats múltiples de transcripció o d'interpretació d'un determinat fragment amb barres, o juxtaposades entre claudàtors. Assajarem d'establir els elements propis dels parlars locals aranesos i els que pertanyen a altres varietats occitanes o han estat importats d'altres llengües (que figuraran en cursiva). Alhora, en comentarem els fets lingüísticament remarcables, tant amb relació a qüestions d'origen geogràfic com a altres aspectes pertinents, per obtenir-ne una panoràmica de conjunt i per contextualitzar-les en l'espai. Alterem en part l'ordre d'Oriol (2020), per tal

1 Sobre tota aquesta qüestió, remetem en tot cas al que exposa Oriol (2020: 138-141), que supera en detalls tot el que vam poder indicar com a presentació a Carrera (2020: 249-251), a partir de noves dades i fonts documentals.

2 El punt d'inflexió simbòlic és la gramàtica d'Alibèrt de 1935 (Alibèrt 1976). En l'època de l'arreplega, en tot cas, tenia una certa difusió la grafia de Mistral (creada per Josèp Romanilha). Més concretament, als voltants de la Vall d'Aran, en circulava l'adaptació que n'havia fet Bernard Sarrieu, poeta i lingüista luixonès que liderava l'*Escolo deras Pireneos*. Per més que l'utilitzés el poeta Josèp Condò en algunes publicacions (aparegudes en les revistes de l'*Escolo*), en la pràctica només se'n van servir uns quants iniciats i erudits locals.

d'agrupar composicions similars, que deriven del mateix tronc o que fins i tot són identificables.

2. Cançons: textos regularitzats i comentaris

2.1 Ara mia oelhèra (Era cançon dera oelhèra). *Versió de Joan Mòga (la Seu d'Urgell)*

2.1.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) A ra mia güellera	(1) Ara mia oelhèra
(2) A ra mia güellera	(2) Ara mia oelhèra
(3) ûa cançù buy cantà	(3) ua cançon voi cantar.
(4) è nu hèm sigues ingrata	(4) E non em sigues ingrata
(5) è dime ò si ò nu	(5) e ditz-me o si o non,
(6) ûn pûnet bulia jù	(6) un punet volia jo.
(7) è nù, è nu è nu.	(7) «E non, e non, e non!».
(8) Oh! que charmanta n'eres	(8) Ò, que <i>sharmanta</i> n'ères,
(9) quan n'hauies ûn nôc	(9) quan n'auies[/en hadies] un nôc.
(10) è jú te cuntemplaua	(10) E jo te[/que't] contemplaua
(11) d'arrere d'ûn arrôc	(11) [ath] darrèr d'un arròc.
(12) ûn pûnet bulia jù	(12) Un punet volia jo.
(13) è nù, è nu è nu.	(13) «E non, e non, e non!»
(14) Laguens de mun cor senti	(14) Laguens de mon[/deth mèn] còr senti
(15) ûn dulù forsa inquiet	(15) un dolor fôrça inquiet,
(16) atau cum se cremessen	(16) atau coma se cremèssen
(17) es rames de ûn fort huec	(17) es arrames d'un fòrt huec.
(18) ûn pûnet bulia jù	(18) Un punet volia jo.
(19) è nù, è nu è nù	(19) «E non, e non, e non!»

2.1.2. Comentaris

La cançó que acabem de veure lliga amb el gènere de les *pastorèlas* (§ 2.9) i ha estat atribuïda al canejanès Joan Benosa, que va viure entre els segles XVIII i XIX.³

3 De fet, presenta semblances interessants amb cançons populars com *Ma pastora* (vegeu, per exemple, Lambert 1906, II: 188-190). Segurament que comparacions més profundes amb altres composicions revelarien que hi ha més elements de Benosa que no podrien considerar-se del tot originals. El qualificatiu *ingrata* aplicat a la pastora, per exemple, coincideix amb *L'ingrata pastorèla* recollida en altres zones (vegeu, per exemple, Soleville 1889: 336 o Fagot 1891-1892: 129). Probablement Benosa va reciclar diversos elements populars, inclòs l'adjectiu *sharmanta* que repetia el bearnès Çubran Desporrins, cronològicament anterior (vegeu Rivarès 1844: 70-71).

Aquesta versió oral, a més, presenta diferències amb relació a les que algunes vegades se n'han publicat (vegeu Ademà 1966: 73-74; o Montoya 1999: 186). De fet, és una versió fragmentària de la composició de Benosa, alguns passatges de la qual, aquí absents, són mencionats fins i tot per Coromines (1990: 481). El títol, que ara coincideix amb l'incipit, sembla ser originalment *Era cançon dera oelhèra* 'la cançó de la pastora d'ovelles': «Pot o pogué ser una minyona, *goelhera* [sic], com la de la *Canson* [sic] de la *Goelhera* [sic] de Joan Benosa».

Aparentment, doncs, és una peça d'origen canejanès i d'autoria coneguda, popularitzada arreu d'Aran fins al punt de ser enregistrada en un informador originari de l'altra punta de la comarca. Els elements canejanesos hi són visibles: pronom *em* (4; de fet, fonèticament reduït: *non em* [num], aquí [nun]-, *non em sigues ingrata* 'no em siguis ingrata'; vegeu Carrera 2010a: 107-109); el substantiu *nòc* 'ram o pom de flors', en lloc de *nhòc* (Coromines 1990: 594);⁴ el manteniment de [a]- protètic en *arròc* (vegeu Carrera 2014a);⁵ o potser fins i tot de l'aspiració, [h]-, en *huc* 'foc', que sembla representada gràficament (mentre que «hèm», *em*, podria derivar d'una confusió amb el verb *haver*, en tot cas escrit *auer/aver* en occità), que llavors encara era ben viva a Canejan (Coromines 1931: 1X) però que ja s'havia emmudit en alt aranès.

Al costat de tot això, però, alguns elements semblen adaptacions a altres varietats araneses, tal volta acomplides en el trajecte de la cançó fins a Bagargue, perquè el cas és que també contrasten amb les solucions esperables a Naut Aran. És el cas de *auies* 'havies, tenies', que devia correspondre al canejanès *hadies* 'feies', de l'imperfet d'indicatiu de *hèr* (consta, per exemple, en Ademà; vegeu Carrera 2008: 81-89, 208). I potser també de *jo te contemplaua* 'jo et contemplava', amb un clític en forma plena que podria haver substituït l'enunciatiu *que* (vegeu Carrera 2010a: 271-273) i un pronom reduït: *jo que't contemplaua*.⁶ A més, [-w]-intervocàlic en *auies* i *contemplaua* és impropï de Naut Aran, i sobretot de Pujòlo, el sector més alt de la comarca, on esperaríem *avies* o *jo te contemplava* (Carrera 2008: 24-25, 192), amb un -[β]- que no sembla que les col·lectores reproduueixin. La cançó podria incloure algun element arcaïtzant (com el possessiu no articulat *mon*, 14), i només algun cop podem entrellucar-hi algun tret alt-aranès insegur, com «cançù» (3) sense nasal final (Carrera 2008: 35-26, 193). S'hi perceben també lleus diferències amb altres versions, com la formulació distributiva en *ditz-me o sí o non* 'digues-me o sí o no' (5) en comptes de la disjuntiva de Salardú (§ 2.2). Hi ha tot un fragment (8-12) que és absent en Montoya, però que apareix en Ademà o Bellmunt (*ibídem*).

4 *Nhòc* també és en Sandaran, igualment canejanès (Carrera 2011: 676). Bellmunt (1995: 202) anota «un n'hòc».

5 L'anotació «d'arrere» segurament és defectuosa. A la base el sintagma devia ser *ath darrèr d'un arròc*, que a més té el nombre de síl·labes necessari (i és en Ademà o Bellmunt). Tanmateix, *arròc* contrasta amb «rames», per *arrames*, qui sap si per deglutinació (*era arrama* → *era *rama*).

6 Consta, per exemple, a Bellmunt (1995: 202): «jo qu'et contemplaua».

2.2 Ara mia oelhèra (Era cançon dera oelhèra). *Versió d'Amàlia Romeva (Salardú)*

2.2.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) A ra mia güellera	(1) Ara mia oelhèra
(2) A ra mia güellera	(2) Ara mia oelhèra
(3) era cançu vull cantà	(3) era cançon voi cantar,
(4) en ta que sapies penes	(4) entà que sàpie es penes
(5) que'm voleu acabar	(5) que'm vòlen acabar.
(6) E nú siguis ingrata	(6) E non sigues ingrata,
(7) è dime si ò nú	(7) e ditz-me si o non.
(8) ún pûnet bulia jú	(8) Un punet volia jo.
(9) è, nú, è, nú, è nú	(9) «E non, e non, e non!»

2.2.2 Comentaris

És una versió encara més reduïda de la cançó precedent (§ 2.1), obtinguda a Salardú d'una informadora originària de Canejan, per tant, de la localitat del pretès autor de la composició. Amb relació a l'altra aporta poques novetats, diferències de detall, com un article definit per un indefinit (3), alguna anotació potser no del tot exacta («siguis» per *sigues* o, a tot estirar, *sies*; 6) o alguna confusió («voleu» devia ser «volen», *vòlen*, i no pas *voletz* 'voleu'; 5), i informació que confirma determinades sospites de la versió precedent: *que'm* (5), amb pronom reduït canejanès. Veient l'origen de la informadora, «cançu» (3) fa encara més versemblant l'oblit d'una nasal final en la transcripció. *Punet* ja era «beset» per a les col·lectores (Oriol 2020: 150).

2.3 Cançon des Vidales ath teishineret dera Bordeta. *Versió de Joan Mòga (la Seu d'Urgell)*

2.3.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) Cançú des Vidales at Texineret d'era Burdeta	(1) Cançon des Vidales ath teishineret dera Bordeta
(2) Se bulets sabè fradís	(2) Se voletz saber, fradins,
(3) lu que anguant m'us succeís	(3) lo[/çò] qu'enguan mos succeís,
(4) que en tút aquest Terçun	(4) qu'en tot aquest terçon
(5) nu s'es degue arrenc de bunc.	(5) non s'esdegue arren de bon.
(6) erul, la-la	(6) Erol-la-la!
(7) e ra causa se saberà	(7) E era causa se saberà!
(8) e Curnar quan tornarà	(8) E cornar* quan tornarà!

(9) E na plaça de ra Laca	(9) Ena Plaça dera Laca
(10) ja s'en jogue a ra sabata	(10) ja se'n jògue ara sabata.
(11) a ûn prauè Texinè	(11) A un prauè teishinèr
(12) l'at joguen dauan darrè	(12) l'ac jòguen dauant darrèr.
(13) e rul la la	(13) Erol-la-la!
(14) e ra causa se saberà	(14) E era causa se saberà!
(15) e rul la la	(15) Erol-la-la!
(16) e Curnar quan turnarà	(16) E cornar* quan tornarà!
(17) e rul, la la	(17) Erol-la-la!

3.3.2 Comentarís

Efectivament, els *terçons* són «districtes», com indicaven les col·lectores (Oriol 2020: 148). I en aquest cas, tot i que l'informador era originari de Bagergue, a Pu-jòlo, *aguest terçon* (4) és el de Lairissa, al Baish Aran, on cal situar elements onomàstics de la mateixa cançó. *Es Vidales* es refereix als membres –o les dones– de la família *es de Vidala*, d'Es Bòrdes,⁷ un casalot a l'actual *carrèr dera Laca*. Justament, la cançó esmenta la *Plaça dera Laca* (9), que inclou *laca*, 'flaque d'eau' (*laque*; *DBGM* 605), mot que l'*ALG* (783) ubicava en nombrosos indrets i que reapareix en altres pobles (com Canejan; *DECat*, V: 12). *Era Bordeta* també és a Lairissa. S'hi situa el *teishineret*, 'el petit teixidor', diminutiu de *teishinèr*, una designació corrent en gascó.⁸

Alguns petits obstacles es poden resoldre fàcilment: «bulets» (2), tot i la traducció «volets» (català arcaïtzant?) de les col·lectores (Oriol 2020: 148), correspon a *voletz* 'voleu'; «fradís» (3) és *fradins* 'fadrins, solters', catalanisme cada cop menys usual en aranès; «lo» (3) amb valor neutre és un meridionalisme (normatiu i autòcton çò: *çò que mos succeís* 'el que ens succeeix, el que ens passa'). Les representacions «arrenc» o «bunc» (5; *arren* 'res' i *bon* 'bo': [a'reŋ] i [ˈbuŋ]) fan evident que, tot i ser alt-aranès, l'informador reproduïx la fonètica d'on deu sortir la cançó (i això contrasta amb els «cançù» o «cançu» anteriors; § 2.1, 2.2).

També hi ha un parell d'elements confusos que necessiten més comentaris. D'una banda, les col·lectores tradueixen «s'es degue» com a «es fa» (Oriol 2020: 149), cosa que normalment seria *se hè*. Podria ser *esdegar*, que ja consta en Vergés (2009: 275) com a sinònim de *hèr lèu* 'afanyar-se', i que deriva de *DECUS*, «tout ce qui sied, tout ce qui va bien, ornement, parure, gloire, illustration» (Gaffiot 2000: 482), amb successors ben atestats en occità medieval (*PDPF* 106: *dèc* és «borne; limite; but; bien, propriété; commandement») i, concretament, també en antic bearnès o landès (*FEW*, III: 27). De *dèc*, 'limite' també en gascó (*DBAM* 195; i més enllà: vegeu, per exemple, Doujat i Visner 1895: 78), derivaria *esdegar* i *esdegament*,

7 Fins i tot hi ha una mena de llegenda que es refereix a aquesta família. Vegeu Bellmunt (1995: 167-168). Soler i Santaló (1998: 295) ja es referia a *Casa Vidala* com un «*Hostatge molt recomanable*».

8 En molts altres llocs hi ha *teish[e]nèr*, *t[i]shinèr* (que se sent en aranès) o *t[i]sh[a]nèr*. Al Bearn i en part dels Alts Pirineus hi ha sobretot *tisnèr* (*ALG* 1270) i en llenguadocià sovint *teisseire* (vegeu, per exemple, l'*ALF* 1306). *Es de Teishinèr* o *es de Teishineret* és un oicònim recurrent a la Vall d'Aran, present almenys a Vielha i Canejan.

respectivament ‘borner’ i ‘bornage’ (DBAM 246; també PDPF 164). L’ús de *esdegar* en aquest context podria explicar-se si a la base hi hagués hagut *endevier* (*s’endeven* ‘s’esdevé’⁹). Ben mirat, podria ser fins i tot *esdevier*, ja que *es-* consta en occità antic (DECat, IX: 112-113) i la seua presència perifèrica en aranès seria raonable. *Non s’endeven* o bé *non s’esdeven arren de bon* seria ‘no s’esdevé, no passa, res de bo’, i la seqüència [sende’βeŋ a’rende ’βuŋ], amb diverses nasals velars, podria haver ocasionat aquell curiós «s’es degue». Per una altra banda, «Curnar» (8) potser és *cornar* en el sentit de «[s]onner de la corne, du cor, de la trompe» (DBGM 276), fer sonar el *còrn* per difondre un fet o una notícia, mot sobre el qual ja parlava Coromines (1990: 413-414): «només ha quedat per al corn de banya que es toca quan el pastor d’ha d’emmenar les cabres *Va* [Vila] i a tots els pobles de *Mrc* [Marcatosa], pron. *kôr*».¹⁰ El terçó de Marcatosa és immediat al de Lairissa.

2.4 Se voletz saber, fradins (o Cançon des Vidales ath teishineret dera Bordeta). *Versi6 de Joaquina M6ga (Gessa)*

2.4.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) Si bulets sabé fradís	(1) Se voletz saber, fradins
(2) Si bulets sabé fradís	(2) Se voletz saber, fradins,
(3) lu que enguant m’us succeís	(3) lo/[çò] qu’enguan mos succeís,
(4) que en tût aquest terçun	(4) qu’en tot aquest terçon
(5) nu s’es degue arrenc de bunc	(5) non s’esdegue arren de bon
(6) E rul, la, la,	(6) Erol-la-la!
(7) e ra causa se saberà	(7) E era causa se saberà!
(8) e rul, la, la,	(8) Erol-la-la!
(9) e Curnar, quan tornarà	(9) E cornar* quan tornarà!
(10) e rul, la, la.	(10) Erol-la-la!
(11) E na camí de ra Laca	(11) En Camin dera Laca
(12) ja se’n jogue a ra sabata	(12) ja se’n j6gue ara sabata.
(13) a ûn prauè texiné	(13) A un prauè teishinèr
(14) l’at joguen dauan darrè	(14) l’ac j6guen dauant darrèr.
(15) A ûn home de ra Bordeta	(15) A un òme dera Bordeta
(16) li han vist bourra una jaqueta	(16) l’an vist borrar <i>una</i> /[ua] giqueta.
(17) celestial de paradís.	(17) <i>cestial</i> de paradís.
(18) d’en tant en tant s’adormís.	(18) De tant en tant s’adormís.

9 Palay (DBGM 381): «*endebeni* [...] Advenir», «*endebié, -ne* [...] Advenir, arriver, survenir»; Mistral (TDF, I: 902): «ENDEVENI, ENDEBENI (l. g.) [...] Advenir, survenir, arriver».

10 Sobre el *còrn*, vegeu d’entrada l’*ALG* (206, ‘engins sonores’), amb il·lustracions.

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(19) E paquet li han apriat.	(19) Eth paquet l'an apariat.
(20) A l'estranger l'han enviat	(20) Tar estrangèr l'an enviat.
(21) Dues heures antes de dia	(21) Dues ores <i>antes</i> de dia
(22) sigue qu'era despedida	(22) siguec era <i>despedida</i> .
(23) Te se passaie u chagrin	(23) Se te passaue un <i>chagrin</i> ,
(24) tres uchans de vin.	(24) tres uchaus de vin!
(25) E t'acompanyo at sentiment	(25) E «t'acompanyo <i>ath</i> sentiment»,
(26) u a lliura d'aiguarent.	(26) ua liura d'aiguarent!
(27) Es ennes des texiners	(27) Es hemnes des teishinèrs
(28) que n'en de vounir papers,	(28) que'n hèn, de boni papèrs,
(29) que les hagen firmat	(29) que les agen <i>firmat</i>
(30) e per dret e per revès	(30) e per dret e per revès.
(31) E, nul, la, la.	(31) Erol-la-la!
(32) e, ra causa se saberà,	(32) E era causa se saberà!
(33) e, nul, la, la,	(33) Erol-la-la!
(34) e Curnar, quan tornarà!	(34) E cornar* quan tornarà!
(35) e rul, la, la.	(35) Erol-la-la!

2.4.2 Comentarís

És una versió més extensa (15-30) de la cançó anterior (§ 2.3), amb l'incipit com a títol. La *Plaça dera Laca* és ara el *Camin dera Laca*, «N. propi» segons les col·lectores (Oriol 2020: 151), antecessor de l'actual *Carrèr dera Laca*. Tot i ser oïda a Gessa, la cançó torna a situar-nos a Lairissa. El document inclou diversos manlleus: **celestial* (17) i tal volta una fórmula compassiva sencera (25; tret de l'article definit, tota l'estructura és un calc), que potser són evidències dels catalanismes habituals en l'àmbit religiós (vegeu Carrera 2015a: 264); **antes* (per *abans*), ben difós en aranès (Carrera 2015a: 271); **despedida* (22), que de fet facilita la rima assonant; **firmat* (29), o **chagrin* 'pena, dol', francesisme (23). S'observen transcripcions potser millorables (20, 28) i qui sap si alguna inversió involuntària en l'anotació (23), a més de possibles elements alt-aranesos que aflorarien esporàdicament: «apriat» deu ser *apriat* (per *apariat* 'adobat, arreglat, preparat'; vegeu Coromines 1990: 278) i «hagen» podria correspondre a **aiguen*¹¹ (per *agen* 'hagin'; vegeu Carrera 2010a: 180) si és que no resulta d'una mala transcripció o d'una mena de compromís. Més que no pas «es ennes» (27; segurament *e[z] hemnes*, en tot cas; 'les dones'), seria la seqüència «que n'en» (28; *que'n hèn* 'en fan') qui evidenciaría més clarament l'emmudiment de l'aspiració. La forma *borrar* (16), més que 'esborrar' (Coromines 1990: 358), deu ser «[b]ourrer, remplir outre mesure» (*DBGM* 153; vegeu *TDF*, I: 339), si no té a veure amb la *borra* o plomissol relacionat amb l'ofici de

¹¹ La mateixa Jaquetti (1961: 377-378) va anotar casos de [ʔjv]- en el present de subjuntiu de *aver* a Naut Aran.

teishinèr. Uchau (24; no pas **uchan*; confusió de *u* i *n*), un successor de OCTAVUM manllevat a varietats on el grup -CT- passa a africada, és una mesura de vi (Coromines 1990: 748), i *lliura* és 'lliura'.¹² És remarcable el distributiu *e per dret e per revès* 'del dret i del revés' (29).

2.5 Jo que t'estimi. *Cançó sense ubicació ni informador explícits*

2.5.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) Ju que t'estimi	(1) Jo que t'estimi
(2) Ju que t'estimi	(2) Jo que t'estimi.
(3) e nu bã di	(3) «E non!», <i>va dir*</i> , / «E non, vedin,* / E non badini*»,
(4) ni meu amor creix	(4) «ne eth mèn amor creish
(5) de dia en dia	(5) de dia en dia,
(6) a a a	(6) a, a, a!»
(7) Ju que t'estimi	(7) Jo que t'estimi
(8) en nu bã di	(8) «E non!», <i>va dir*</i> , / «E non, vedin,* / E non badini*»
(9) ni serè dit	(9) «Ne ac serè dit*/ne serà dit*/non et serà dit*
(10) es quan tu seràs mia	(10) que*/se* quan tu seràs mia.
(11) a a a a a a	(11) A, a, a, a, a, a, a!»
(12) Ta qui vos aqueres flus	(12) Tà qui vòs aqueres flors
(13) que t'has amagat	(13) que t'as amagat?
(14) en sin re les volgueres ta ju	(14) E sonque* les volgueres/ volguesses* tà jo,
(15) en seria ben content	(15) en seria ben content.

2.5.2 Comentaris

La data d'aquesta cançó és el 29 d'agost de 1925, el mateix dia que Jaquetti i Carbó van obtenir la *Cançon dera Oelhèra* a Salardú d'Amàlia Romeva. L'endemà en van recollir d'altres a Gessa i Bagergue, localitats veïnes. Per tant, si aquesta no surt directament de la boca de Romeva, les col·lectores la devien sentir, en tot cas, a Salardú mateix o ben a prop. A banda de fets menors («ni meu» pot ser *ne eth mèn* 'ni el meu', [nemm]-; 4) i algun element sintàcticament remarcable (un *que* enunciatiu ja en el títol; de fet, és l'incipit), aquest document presenta components dubtosos que potser casen amb una arplega apressada. D'entrada, «bã di» (3) podria

¹² Ens estranyaria que les col·lectores haguessin sentit [ʎiw]-, que és conseqüència de [ʎjew]- i que avui amb prou feines es deu sentir a Vielha. És possible que [ʎew]ra fos transcrit com a «lliura» un cop identificat el mot. En tot cas, la representació gràfica englobant i normativa ha de ser *lliura*.

ser la perifràstica catalana *va dir** o, veient l'aparent *Umlaut* (*ä*), un vocatiu *vedin*, 'vei', que no correspon al mot actual (*vesin*), però sí a una antiga forma aranesa regular fonèticament i usada en parlars immediats (Coromines 1990: 336; *ALG* 993). En aquest cas, posaria en evidència l'absència alt-aranesa de nasal final ([-'i]), i qui sap si descartaria la informant d'origen canejanès. Sempre que tot plegat no sigui directament una mala transcripció d'un eventual «badini» (de *badinar*, 'fer broma'). La seqüència «ni seré dit» (9) podria ser *ne ac serè dit** ('no ho hauré dit', amb *èster* auxiliar de la primera persona), *ne serà dit** ('ni serà dit', si suposem un error de transcripció) o *non et serà dit** (si imaginéssim un clíctic canejanès en cas que la informadora fos Romeva), si no és que parlem d'una seqüència truncada que amagaria algun altre element que la faria més comprensible. Tot seguit (10), «es» podria ser *se* (amb interrogatiu; vegeu Carrera 2010a: 160-161) o *que* (negació restrictiva; 'només quan seràs meua'). Tampoc és clar «en sin re» (14): potser *sonque*, conjunció, ara amb valor condicional (Carrera 2010a: 267). *Volgueses* sembla un cas extraordinari d'imperfet de subjuntiu –o de condicional, en definitiva– amb una bategant desinencial (vegeu, per exemple, Rohlf's 1977: 221-222) en la subordinada, però no cal descartar una representació defectuosa de *volgueses* 'volguesis', que seria del tot normal (Carrera 2010a: 269). Si disposéssim d'altres versions de la cançó, tal volta podríem resoldre qüestions per ara ben relliscoses.

2.6 Aqueres montanhes. *Versió de Pilar Mòga (Bagergue)*

2.6.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) Aqueres muntanyes	(1) Aqueres montanhes
(2) Aqueres muntanyes,	(2) Aqueres montanhes
(3) que tan hautes sun	(3) que tan nautes son,
(4) m'empachent de vei	(4) m'empachen de veir
(5) 'ls meus amurs aun sun.	(5) mes amors a on son.
(6) Aqueres muntanyes,	(6) Aqueres montanhes
(7) ja s'abaixaran	(7) ja s'abaisharàn,
(8) e mes amourettes	(8) e mes amorettes
(9) se aprouparant.	(9) [que] s'aproparàn.
(10) Aqueres muntanyes,	(10) Aqueres montanhes
(11) ja s'abaixaran,	(11) ja s'abaisharàn,
(12) e viera un dia	(12) e vierà un dia
(13) que s'aprouperan.	(13) que s'aproparàn.
(14) Si canti que canti	(14) Se canti, que canti,
(15) canti pas per jú	(15) Canti pas per jo.
(16) canti per ma aimia	(16) Canti per ma [ai]mia,
(17) qu'és après de jú	(17) qu'ei ath près [/que non ei près] de jo.

2.6.2 Comentarís

Vet aquí una versió del cèlebre *Se canta*, cançó inicialment d'amor de la qual n'hi ha múltiples variacions. Tradicionalment atribuïda a Gaston Febus, comte de Foix (atribució «bien risquée» [Soleville 1889: 274]), i coneguda en extenses zones del domini,¹³ també és usada per l'occitanisme com a himne *nacional* i ha estat oficialitzada a la Vall d'Aran, on sovint se n'atribueix l'autoria a Rafael Nart, un sacerdot de la fi del segle XIX i la primera meitat del segle XX (vegeu Montoya 1999: 377). Però Nart potser només va alterar una cançó popular amb coses de collita pròpia, com les referències a la Deïtat.¹⁴

Remarquem-ne, d'entrada, alguns detalls. El cas de «'ls meus amors» (5) podria correspondre a *es mènes* 'els meus', però igualment incloure un possessiu no articulat desuet: *mes amors*.¹⁵ Un fragment important (8-13) és absent en Montoya (1999: 378) o a l'RMA (51). Contràriament a altres casos, apareix la primera persona del present d'indicatiu, *canti* 'canto' (14-17). També és notable la negació post-verbal amb *pas* (15), inhabitual en aranès.¹⁶

Algunes diferències amb les versions *canòniques* araneses tenen més interès lingüístic. El francesisme **empèishen* (vegeu RMA 51; Comission 1982: 39; Bellmunt 1995: 86, 308)¹⁷ aquí és *empachen*, referencial en occità (vegeu DFG, I: 320; Carrera 2010b: 195).¹⁸ En els reculls apareix «vese» o «vesse» (Bellmunt; que suposaria *véser*), o bé *véder* (RMA). Són infinitius normals en altres zones gascones (ALG 1870) però en aranès *véder* necessita un enclític (*veder-la* 'veure-la', *vedé'c* 'veure-ho'; Carrera 2010a: 170-171), contràriament a *veir*. En altres versions hi pot haver *hillha* (RMA 51) en lloc de *mia* (16), ja documentat en occità medieval, de *m'ami(g)a* (FEW, I: 87; XXIV: 449-452). Si no hi ha una anotació defectuosa, hi podríem veure una intromissió de *aimar*, que avui no és aranès però que existeix en molts altres llocs. Més que *après* 'després', que ja s'usa en comengès, «qu'és après» ha de ser *ath près*, locució amb l'adverbi *près* 'a prop, a tocar, arran', avui canejanès (Carrera 2010a: 216, 219).¹⁹

13 Vegeu, entre moltes altres referències possibles, les variants que en recull Poueigh (1998: 333-337). Blader (1882a: 102-106) en dona versions humorístiques cap a l'actual departament dels Alts Pirineus, «La mie pastoure» [*La mia pastora*] i «Las hilles de Lourdes» [*Las hillhas de Lorda*]. Algun cas més, d'Aussau i en format de *pastorèla* (§ 2.9), a Poueigh (1930: 198-199, 208-209). Hi ha canvis de referències geogràfiques fins i tot en el títol: *Sul pont de Nanta, A la font de Nimes...* (vegeu, per exemple, Lambert 1906: II: 180-184; i també 191-192). En el primer cas es podria haver creuat amb altres composicions (vegeu Rolland 1886: 121).

14 A les *Nòrmes* (Comission 1982: 39) s'adverteix que es reproduïxen «[f]ragments dera *Pastorada* de Mossen Rafael Nart» i que només «[e]ra prumèra estròfa [sic] de *Montanhes araneses* ei popular[a]», en referència a 1-4.

15 Vegeu Carrera (2010a: 129) o Comission (*ibidem*). A l'RMA es tira pel dret, amb «mènes» sense article.

16 Precisament aquest és un dels exemples que esmentàvem a Carrera (2010a: 238).

17 De fet, en Bellmunt consten formes aproximatives com «empejen» o «empegen».

18 La forma **empèishen* figura en versions de «Gascogne» o del Bearn de Poueigh (*ibidem*), mentre que en foixenc consta *empachan*, que també és en publicacions com Fagot (1891-1892: 186) o Soleville (1889: 274).

19 L'usava Sandaran, en efecte (Coromines 1990: 661), i encara és viu a la localitat. La mateixa construcció (*al près*) apareix en la versió foixenca de Poueigh (1998: 336), qui assenyala amb raó que també existeix «al lein», *al luènh*. A l'RMA (51) hi ha «que non ei près de jo» (RMA 51). Al Lauraguès, per exemple, hi ha «pla len» [*plan luènh*, 'ben lluny'] (Fagot 1891-1892: 186). De fet, sembla evident que la frase ha d'indicar llunyania (*non ei [ath] près de jo*).

2.7 Eth pinçon e era lauseta. *Versió de Rosa Peremiquel (Bossòst)*

2.7.1 Text original i text regularitzat

Text original

- (1) E pinsun e ra useta
(2) E pinsun e ra useta,
(3) e pinsun e ra useta,
(4) que se'n volen maridar.
(5) l'antiraroreta,
(6) que se'n volen maridar,
(7) l'entirarorà.

(8) Et dia des nocetes,
(9) et dia des nocetes,
(10) que no n'han paut a sopar
(11) l'antiraroreta,
(12) que no n'han paut a sopar
(13) l'entirarorà

(14) Ja n'hi és mussiú lo gat,
(15) ja n'hi és mussiú lo gat,
(16) da m'un pan cada costat
(17) l'antiraroreta,
(18) da m'un pan cada costat
(19) l'entirarorà

(20) E de pan bé n'hauem prou,
(21) e de pan bé n'hauem prou,
(22) e de carn no n'hauem nú,
(23) l'antiraroreta,
(24) e de carn no n'hauem nú,
(25) l'entirarorà.

(26) Ja n'hi és mussiú l'esquirol,
(27) ja n'hi és mussiú l'esquirol,
(28) sur la cua porta un bou
(29) l'antiraroreta,
(30) sur la cua porta un bou,
(31) l'entirarorà.

(32) E de carn bé n'hauem prou,
(33) e de carn bé n'hauem prou,

Text regularitzat

- (1) Eth pinçon e era lauseta
(2) Eth pinçon e era lauseta,
(3) eth pinçon e era lauseta,
(4) que se'n vòlen maridar.
(5) Lantiraroreta,
(6) que se'n vòlen maridar,
(7) lentirarorà.

(8) Eth dia des nocetes,
(9) eth dia des nocetes,
(10) que non n'an pan [en]tà sopar.
(11) Lantiraroreta,
(12) que non n'an pan [en]tà sopar,
(13) lentirarorà.

(14) Ja n'i es *mossur* lo gat,
(15) Ja n'i es *mossur* lo gat,
(16) damb un pan [en] cada costat.
(17) Lantiraroreta,
(18) damb un pan [en] cada costat,
(19) lentirarorà.

(20) E de pan be n'auem pro,
(21) e de pan be n'auem pro,
(22) e de carn non n'auem, non.
(23) Lantiraroreta,
(24) e de carn non n'auem, non,
(25) lentirarorà.

(26) Ja n'i es *mossur* l'esquirò,
(27) ja n'i es *mossur* l'esquirò,
(28) sus *la* coa pòrte un bò.
(29) Lantiraroreta,
(30) sus *la* coa pòrte un bò,
(31) lentirarorà.

(32) E de carn be n'auem pro,
(33) e de carn be n'auem pro,

Text original

- (34) e de vi nu n'hauem nú.
(35) l'antiraroeta,
(36) e de vi nu n'hauem nú
(37) l'entirarorà.

(38) Ja n'hi és mussiú l'esperver,
(39) ja n'hi és mussiú l'esperver,
(40) d'am un car, de vinc ath darré
(41) l'antiraroreta,
(42) d'am un car, de vinc ath darré
(43) l'entirarorà.

(44) E de vi bé n'hauem prû,
(45) e de vi bé n'hauem prû
(46) sonadús nú n'hauem nú
(47) l'antiraroreta,
(48) sonadús nú n'hauem nú
(49) l'entirarorà.

(50) ja'n ve mussiú lo gat
(51) ja'n ve mussiú lo gat
(52) dans e violun en costat
(53) l'antiraroeta,
(54) dans e violun en costat
(55) l'entirarorà.

(56) Sonadús bé n'hauem prû,
(57) sonadús bé n'hauem prû,
(58) dansadors nú n'hauem nú
(59) l'antiraroreta,
(60) dansadors nú n'hauem nú
(61) l'entirarorà.

(62) Ja'n gès le pul de pedàs
(63) Ja'n gès le pul de pedàs
(64) e garre e ra pù de pep braç
(65) l'antiraroreta,
(66) e garre e ra pù de pep braç
(67) l'entirarorà.

(68) E de tan que n'han dansat
(69) e de tan que n'han dansat

Text regularitzat

- (34) e de vin non n'auem, non.
(35) Lantiraroreta,
(36) e de vin non n'auem, non,
(37) lentirarorà.

(38) Ja n'i *es mossur* l'espervèr,
(39) ja n'i *es mossur* l'espervèr,
(40) damb un car de vin ath darrèr.
(41) Lantiraroreta,
(42) damb un car de vin ath darrèr,
(43) lentirarorà.

(44) E de vin be n'auem pro,
(45) e de vin be n'auem pro,
(46) sonadors non n'auem, non.
(47) Lantiraroreta,
(48) sonadors non n'auem, non,
(49) lentirarorà.

(50) Ja en ven *mossur lo* gat,
(51) ja en ven *mossur lo* gat,
(52) dance eth violon en costat.
(53) Lantiraroreta,
(54) dance eth violon en costat.
(55) Lentirarorà.

(56) Sonadors be n'auem pro,
(57) sonadors be n'auem pro,
(58) dançadors non n'auem, non.
(59) Lantiraroreta,
(60) dançadors non n'auem, non,
(61) lentirarorà.

(62) Ja en ges *le* polh deth pedaç,
(63) ja en ges *le* polh deth pedaç,
(64) e *garre* era pude peth braç,
(65) Lantiraroreta,
(66) e *garre* era pude peth braç,
(67) lentirarorà.

(68) E de tant que n'an dançat,
(69) e de tant que n'an dançat,

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(70) et sulé se n'ha funsat,	(70) eth solèr se n'a fonzat.
(71) l'antiraroreta,	(71) Lantiraroreta,
(72) et sulé se n'ha funsat,	(72) eth solèr se n'a fonzat,
(73) l'entirarorà.	(73) lentirarorà.
(74) Despùs det sulé fonsat,	(74) Despús deth solèr fonzat,
(75) despùs det sulé fonsat,	(75) despús deth solèr fonzat,
(76) en tat llet se n'han anat	(76) entath lhet se n'an anat
(77) l'antiraroreta,	(77) Lantiraroreta,
(78) en tat llet se n'han anat	(78) entath lhet se n'an anat
(79) l'entirarorà.	(79) lentirarorà.
(80) De tan que n'han allejat,	(80) De tant que n'an holejat,
(81) de tan que n'han allejat,	(81) de tant que n'an holejat,
(82) et le llet se n'ha espatllat,	(82) e le lhet se n'a espatlat.
(83) l'antiraroreta,	(83) Lantiraroreta,
(84) et le llet se n'ha espatllat,	(84) e le lhet se n'a espatlat.
(85) l'entirarorà.	(85) Lentirarorà.

2.7.2 Comentaris

Tenim constància d'aquesta cançó als mateixos Quate Lòcs, concretament a Bausen. Sembla coneguda en altres terres occitanes, molt més enllà d'Aran (§ 2.8.2). Poueigh (1998: 146) en dona versions del Bearn, la Bigorra, Foix o el Coserans,²⁰ i fins comenta qüestions sobre les variants del Llenguadoc. En gascó va molt més enllà dels Pirineus, ja que Cénac-Moncaut (1868: 377) recull el *rondèu* «Lou mari-datje dou pinsan» amb elements molt similars²¹ i a les Landes, per exemple, també hi ha «L'arroumic é lou pinsañ» (*Lo hromic e lo pinçan*, 'la formiga i el pinçà'; Arnaudin 1912: 345). Malgrat que altres versions gascones o fins l'alt-aranesa (§ 2.8) poden canviar de protagonistes, l'alosa i el pinçà reapareixen en molts altres llocs: des de Castres (Combes 1862: 33-34), Escalas (entre Carcassona i Narbona), Albi, Cos (Ardecha) o Genolhac (Gard; Lambert 1906, I: 327, 329-330, 332), fins a indrets nord-occitans (Rolland 1883: 322-332) o Provença (Arbaud 1862-1864, II: 189-190). Hi ha indrets on només es fa referència al pinçà (Arbaud) i d'altres que mostren canvis ornitònims: «L'alauseto e le pijoun» a Bèlestar (Aude; Lambert 1906, I: 332-33), «La cardio e lou pinsan» en Bladèr (1882b: 104) o «La caille et la perdrix» més enllà del domini occità, a Finisterre (Rolland 1886: 175-177). Ja només al Baix Carcí Soleville (1889: 303-312) recull «La lauzeto et lou pinsou», «Lou pijoun et lou falcou» i, alhora, «La noço de la piuse» (§ 2.8). De fet, no cal descartar que els *lliscaments* entre ocells i invertebrats tinguin a veure amb la semblança dels noms de la

²⁰ Tot i que la versió del Coserans té trets completament llenguadocians (Poueigh 1998: 146-147). Per tant, o ha estat íntegrament manllevada o, simplement, Poueigh no n'especifica les especificitats formals.

²¹ Aquest *rondèu* «semble faire suite» a «La noço de la puçe» [*La nòça de la puçe*] (Cénac-Moncaut 1868: 374).

puça o el pugó (sobretot si hi ha *piu-*) i el pinsà, que presenta irregularment *piu-* en alguns punts (vegeu *FEW*, VIII: 518-519; *ALF* 1018).²² En aranès *pinçon* i *lauseta* no es coneixen fora dels Quate Lòcs i, avui, a Bossòst tampoc no usen aquestes formes (1, 2). Això s'avé amb el fet que en la versió de riu amunt (§ 2.8) hi hagi directament insectes (tot i que els noms no tornen a ser els locals). El poll i la puça també apareixen en aquesta primera versió, però de manera secundària.

Hi ha elements que no tenen aparença aranesa, que semblen com a mínim de modalitats més septentrionals de gascó, per no dir llenguadocianes: *es 'és'* (14, 38-39; per *ei*); l'article definit *lo* (14-15, 50-51), d'usos molt restringits i fossilitzats en aranès (Carrera 2010a: 83; 2011: 99), que conviu amb el pirinenc *eth* (masculí singular) i també, pel que es veu, amb el *tolosà le* (62-63, 82-84),²³ o la preposició *sus* en un conext almenys avui inhabitual en aranès (28, 30). Sumem-hi el francèsisme també infreqüent *moissur* ('senyor') i algun detall subtil que ens allunyaria de Bossòst, com la possible absència de nasal en *pan* (16, 18; *un pan* en [ym'paŋ]-).

Sigui com sigui, aquesta versió té un aspecte molt més aranès que no pas la de Gessa (amb elements locals en el títol, o bé *gèsser* 'sortir' [62-63], o *pedaç* [62-63] per oposició a *petaç*; § 2.8). Algunes rimes suposen almenys una adaptació a l'aranès, com en *esquirò* i *bò* (26-28, 30). En llenguadocià *esquiròl* –majoritàriament amb lateral– sovint no rimaria amb *buòu*. A prop d'Aran això seria possible en punts de l'Arieja, amb *buòu* i *esquiròu* (*ALG* 512, 'boeuf'; 2120, '-OLU'). Però en aranès *esquirò* és general i *bò* predominant (Carrera 2018: 220). En la versió foixenca de Poueigh (1998: 146) rimen *auriòu* 'oriol (ocell)' i *buòu* 'bou' («biòu»).²⁴

Alguns elements dialectals ens situen a Bossòst, com el baix-aranès *pude* 'puça' (64, 66), amb el vocalisme tònic de bona part del gascó (*ALG* 60). Alhora, hi ha alguns iberismes ben coneguts, com **garrar* 'agafar' (64, 66; vegeu Coromines 1990: 265; i Carrera 2010b: 137), o *auer* com a auxiliar de *anar* o del pronominal *espatllar-se* (76, 78, 82). Són exactes les anotacions «carro» de *car* (40) i «cap al llet» de *entath lhet* (76; Oriol 2020: 156-157). *Sonadors* (46, 48), que no és usual en aranès actual, fa referència als que toquen un instrument (*sonen*), els 'músics' (vegeu, per exemple, *DBGM* 910). Mentrestant, *dançador* (58, 60) és 'danseur' (*DBGM* 304). A propòsit del gat (52, 54), més que un ús transitiu del verb (*dance eth violon*, on se sobreentendria la dansa que s'interpreta amb el violí), cal pensar en un sintagma adverbial sense preposició ([*damb*] *eth violon en costat*). És destacable *violon*.²⁵

22 En zones occidentals del Llenguadoc el pinçà és [piw'su] (vegeu *ALLOc* 281; o l'*FEW*, VIII: 518-519; o l'*ALF* 1018), i no deu ser per immixió de *MUSCIO* (d'on el català *moixó*; en occità hi ha altres referents; vegeu *DECat*, V: 735). És suggeridor, per cert, que en formes orientals amb [k]-, més que intervenir-hi coses onomatopeïques o preromanes (vegeu, en aquest sentit, l'*FEW*, VIII: 520), s'hi pugui barrejar *cusson* o *cosson*, el corc. Però tot plegat, per ara, no passa de la hipòtesi. I convindrem que és una qüestió per a un altre treball.

23 El femení *la* o l'elidit *l'* tampoc no són pirinencs. La cançó combina tres sistemes d'articles definits. Sobre això, vegeu el mapa sintètic de Teulat (1985: 144) o Carrera (2010b: 44-45). Per tant, «le llet» (82) no deu ser cap error, perquè, a més, ajuda a mantenir el nombre de síl·labes necessari (cosa que no permetria el pirinenc *eth lhet*).

24 Justament l'esquirol pot ser el nuvi de la *lauseta* en alguna variant de la cançó (vegeu Poueigh 1998: 147).

25 Que contrasta amb la forma *violin* que l'*ALG* (205) recull a la Vall d'Aran. A més, la forma no té repercussió de líquida, mentre que *vriolon* circula en textos recents (Vergés 2009: 439), paral·lel a fitònims com *vriòla* o *vriòleta* i al *vriolon* que el mateix *ALG* ja troba almenys en algun altre punt pirinenc. Vegeu Coromines (1990: 368) o l'*FEW* (XIV: 484).

El cas de «fonsat» (70, 72) contrasta amb *en-honsar*, formalment normal en gascó (DBGM 384: «*enhounçâ-s, s'enfoncer, couler au fond*»). Sense prefix, *honsar/honzar* o *fonsar/fonzar* són més aviat transitius (DBGM 574; DOF 405). Tanmateix, en aranès encara s'usaven formes així com a pronominals: «*Fonzâ-se v. 'enfonsar-se' Ge*» (Coromines 1990: 461). *Eth solèr* és 'el sòl, el terra', sobretot el domèstic de fusta (Coromines 1990: 703; Carrera 2010b: 255).

A partir de «ullejat» (80, 81) les col·lectores indiquen «soroll», la qual cosa pot ser deguda a una mala interpretació o a la murrieria de l'informador. Deu ser *holejar*, que en Dupleich (1843: 75) és «*fôlatrer [...] et non folier*», en Palay (DBGM 573) «*[f]olâtrer; badiner; jouer follement*», i en Mistral (TDF, I: 1158) «*[f]aire le fou, faire des folies, folâtrer, badiner*» (*folejar* en altres dialectes). *Espatlar-se* (82, 84) és sovint 'estimbar-se' (Coromines 1990: 450), però aquí deu ser 'se briser' (DBGM 450, per exemple): el llit es va trencar de tant que van *holejar*.

2.8 Eth *pesolh* e la *piusa*. Versió de Joaquina Mòla (Gessa)

2.8.1 Text original i text regularitzat

<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(1) El pesull et la peusa	(1) Eth <i>pesolh</i> e la <i>piusa</i>
(2) El pesull et la peusa,	(2) Eth <i>pesolh</i> e la <i>piusa</i> ,
(3) el pesull et la peusa,	(3) eth <i>pesolh</i> e la <i>piusa</i>
(4) se'n volien maridar	(4) se'n volien maridar.
(5) L'entorireta,	(5) Lentorireta,
(6) se'n volien maridar,	(6) se'n volien maridar,
(7) l'entorerirà.	(7) lentorerirà.
(8) El pesull et la peusa,	(8) Eth <i>pesolh</i> e la <i>piusa</i> ,
(9) el pesull et la peusa,	(9) eth <i>pesolh</i> e la <i>piusa</i>
(10) se marideren a l'altre jorn	(10) se maridèren a l'autre jorn.
(11) l'entorerireta,	(11) Lentorerireta,
(12) se marideren a l'altre jorn	(12) se maridèren a l'autre jorn,
(13) l'entorerirà.	(13) lentorerirà.
(14) No en resta minjar	(14) Non ne[<i>/en</i>] <i>rèsta</i> a minjar.
(15) quo si farem?	(15) <i>Cossí farem?</i>
(16) l'entorerireta,	(16) Lentorerireta,
(17) quo si farem?	(17) <i>Cossí farem?</i>
(18) l'entorerirà.	(18) Lentorerirà.
(19) Ja veuim venir lo ca	(19) Ja <i>vesèm venir lo can</i> ,
(20) ja veuim venir lo ca	(20) <i>ja vesèm venir lo can</i> ,
<i>Text original</i>	<i>Text regularitzat</i>
(21) darrera la cueta porta un bel pa	(21) <i>darr(i)èr la coeta pòrta un bèl pan</i> .

Text original

- (22) l'entorerireta,
(23) darrera la cueta porta
un bel pa
(24) l'entorerirà.
(25) Ara de pa ja n'havem
(26) Ara de pa ja n'havem
(27) et de car quo si farem
(28) l'entorerireta,
(29) et de car quo si farem
(30) l'entorerirà.
(31) Ja en veuim venir lo gat
(32) Ja en veuim venir lo gat
(33) amb sa brocha al costat
(34) l'entorerireta
(35) amb sa brocha al costat
(36) l'entorerirà.
(37) Ara de carn ja n'havem,
(38) Ara de carn ja n'havem,
(39) et de vi quo si farem
(40) l'entorerireta,
(41) et de vi quo si farem
(42) l'entorerirà.
(43) Ja en veuim venir lo grill
(44) Ja en veuim venir lo grill
(45) darrè de la cueta porta
un bel barril
(46) l'entorerireta,
(47) darrè de la cueta porta un
bel barril
(48) l'entorerirà.
(49) Ara de vi ja n'havem
(50) Ara de vi ja n'havem,
(51) et de beire quo si farem
(52) l'entorerireta
(53) et de beire quo si farem
(54) l'entorerirà.
(55) Lo grapau surt del barat,

Text regularitzat

- (22) Lentorerireta,
(23) *darr(i)èr la coeta pòrta*
un bèl pan,
(24) lentorerirà.
(25) Ara de pan ja n'avèm[/avem],
(26) Ara de pan ja n'avèm[/avem].
(27) E de carn, *coissí farem?*
(28) Lentorerireta,
(29) E de carn, *coissí farem?*
(30) Lentorerirà.
(31) Ja ne[/en] *vesèm venir lo gat,*
(32) ja ne[/en] *vesèm venir lo gat,*
(33) *amb sa bròcha al costat.*
(34) Lentorerireta,
(35) *amb sa bròcha al costat,*
(36) lentorerirà.
(37) Ara de carn ja n'avèm[/avem],
(38) ara de carn ja n'avèm[/avem],
(39) e de vin *coissí farem?*
(40) Lentorerireta,
(41) e de vin *coissí farem?*
(42) Lentorerirà.
(43) Ja ne[/en] *vesèm venir lo grillh,*
(44) Ja ne[/en] *vesèm venir lo grillh,*
(45) *darr(i)èr la coeta pòrta*
un bèl barril.
(46) Lentorerireta,
(47) *darr(i)èr la coeta pòrta un bèl barril,*
(48) lentorerirà.
(49) Ara de vin ja n'avèm[/avem],
(50) ara de vin ja n'avèm[/avem],
(51) e de veire *coissí farem?*
(52) Lentorerireta,
(53) e de veire *coissí farem?*
(54) Lentorerirà.
(55) *Lo grapaud sort[/sòrt] del varat,*

Text original

(56) lo grapau surt del barat,

(57) tan son beire refrescat,

(58) l'entorerireta,

(59) ta'n son beire
refrescat,

(60) l'entorerirà.

(61) Ara de beire ja n'havem,

(62) ara de beire ja n'havem

(63) et de viulù quo si farem

(64) l'entorerireta,

(65) et de viulù quo si farem,

(66) l'entorerirà.

(67) Et lo rat surt del paller,

(68) et lo rat surt del paller

(69) amb son viulù al darrè

(70) l'entorerireta,

(71) amb son viulù al darrè

(72) l'entorerirà

(73) Lo pesull salt del petaç,

(74) lo pesull salt del petaç

(75) i en gafe la peusa pel braç

(76) l'entorerireta

(77) i en gafe la peusa pel braç

(78) l'entorerirà.

Text regularitzat

(56) lo grapaud *sort[/sòrt]* del varat,

(57) tamb son[/eth sòn] veire
refrescat.

(58) Lentorerireta,

(59) tamb son[/eth sòn]
veire refrescat,

(60) lentorerirà.

(61) Ara de veire ja n'avèm[/avem],

(62) ara de veire ja n'avèm[/avem],

(63) e de violon *cossí farem?*

(64) Lentorerireta,

(65) e de violon *cossí farem?*

(66) Lentorirà.

(67) E lo rat *sort[/sòrt]* del palh(i)èr

(68) E lo rat *sort[/sòrt]* del palh(i)èr

(69) *Amb* son[/eth sòn] violon
al darr(i)èr.

(70) L'entorerireta

(71) *Amb* son [/eth sòn] violon
al darr(i)èr,

(72) lentorerirà.

(73) *Lo pesolh salh* del petaç,

(74) *lo pesolh salh* del petaç

(75) E ne[/en] *gafa la piousa* pel braç.

(76) Lentorerireta.

(77) E ne[/en] *gafa la piousa* pel braç,

(78) lentorerirà.

2.8.2 Comentaris

És una variant de la cançó precedent (§ 2.7), recollida a l'altre extrem d'Aran, on el rol principal l'ocupen insectes, d'acord amb la varietat de la base narrativa (Poueigh 1998: 149):

Populaires dans toutes nos provinces, les variantes de cette ronde ne se comptent plus: l'énumération peut ajouter des acteurs et varier les accessoires, ou intervertir l'ordre de leur entrée en scène; mais l'air se modifie davantage suivant les régions. Une leçon, fort répandue en Lengadoc, se rapporte au mariage de la fourmi et du pou: *La fourmigo e lou pousoulh – Se marideren l'autre journ*: la suite des couplets ne présente pas de différence avec les poésies qui précèdent, le timbre est analogue à la seconde des mélodies notées.

El poll i la puça ja són *protagonistes* d'algunes rondalles populars occitanes fins i tot recollides per Mistral.²⁶ En altres zones són possibles les combinacions d'ocells i insectes (com a les Landes en Arnaudin 1912: 345; o, separatament però consecutiva, en Cénac-Moncaut 1868: 374-377; § 3.7.2), poden reapparèixer els dos insectes (com al Lauraguès; Fagot 1891-1892: 170) o només un dels dos, com en una de les possibilitats del Baix Carci, on hi ha «La noço de la piuse» i on no sembla que s'indiqui la identitat del «nobi» (Soleville 1889: 310-312; § 2.7.2).

La cançó presenta trets lingüístics propis d'altres varietats occitanes i alhora aranesos. Com a Bossòst (§ 2.7.2), hi conviuen diversos sistemes d'articles definits: l'article pirinenc *eth* –ja al títol– i la forma hegemònica *lo* (19-20, 31-32, 43-44, 55-56), a més de l'elidit *l'* (10, 12), el femení *la* (igualment a l'inici de la cançó, o 21, 23), o contraccions com *del* o *al* (55-56, 67-68, 69-71, 73-74). En la mateixa línia hi ha alhora *tamb* 'amb' (57, 59; que és aranès) i *amb* (33, 35, 69, 71). Aquesta convivència de fets geogràficament diversos fa dubtar sobre algunes formes: «son» (57, 59) podria ser *eth sòn* 'el seu' o la forma no articulada, avui inusual, *son* (afavorit pel nombre de síl·labes). Algunes representacions gràfiques són un pèl confuses, per insòlites («veuim» [19-20, 31-32, 43-44] és possible que reflecteixi un *vesèm* o una forma amb [-z]- intervocàlic; seria estrany res relacionat amb *vei* 'veu', que existeix en parlars occitans) o per contradictòries («darrera», 19-20; «darrè», 45; «darré», 69 i 71; infiltració catalana o mala reproducció de *darr(i)èr?*).²⁷ Però algunes notes de les col·lectores semblen correctes: *bròcha* (33, 35) és «l'ast» (Oriol 2020: 152), i deu ser més aviat un francesisme que una forma occitana septentrional, per *bròca*;²⁸ *veire* (51, 53, 57, 59, 61, 62) és «got» (Oriol 2020: 153).

Tanmateix, més enllà de tot el que acabem de dir, el primer que salta a la vista és l'abundància de coses no estrictament araneses. Algunes formes serien, com a mínim, pròpies d'altres latituds gascones. Si a Bossòst hi havia *polh* –aranès general– i *pude* –baix-aranès–, ara els noms dels insectes ja no corresponen a les designacions locals. *Pesolh* (o *pedolh*) se sent en zones occidentals (*ALG* 61), tot i que on aquesta forma està més difosa és del país tolosà cap a l'est (vegeu, per exemple, l'*ALF* 1067). Alguns termes són igualment impropis de la muntanya gascona, i específicament de l'aranès, com *jorn* (10, 12; per *dia*; vegeu Grosclaude 1986: 68-69), i tampoc no hi és normal la preposició *a* en aquell context temporal. De vegades hi ha formes que simplement no lliguen amb el parlar local. Ni Gessa ni Bagergue diuen *can* (19-20), sinó *gosset*. A la cançó hi ha *rat* (67-68), però *arrat* és un dels casos alt-aranesos amb [a]- (Carrera 2014a: 167). Abans es devia usar *grapaud* 'gripau' a Naut Aran (55-56), però els exemples precedents mostren que això potser no és la raó per la qual apareix a la cançó.

Alguns rars elements d'aparença catalana podrien haver estat introduïts a l'hora d'anotar la cançó, com *altre* (10, 12; potser per *autre*) o *sort* com a forma del verb *sortir* (55-56), tot i que en aquest cas, si no és una mala reproducció de

26 Un conte aparegut el 1873 a l'*Armana Prouvençau* [*Armanac provençau*] porta per títol, justament, «Lou pesou e la niera» [*Lo pesolh e la niera*]. Vegeu Mistral (1980: 105-107).

27 *Darrièr* és referencial (Alibèrt 1976: 234), però en llenguadocià no sempre hi ha diftong (*ALMC* 659; *ALF* 392).

28 En Mistral (*TDF*, I: 378) «BROCO [*bròca*] [...] Bûchette, baguette, petit bâton» és la forma de referència, i «BROCHO» [*bròcha*], delfinès. Alibèrt consigna *bròca* (*DOF* 180), ja medieval (vegeu *FEW*, I: 543; *PDPF* 55).

sòrt 'surt' (canònic en llenguadocià [Alibèrt 1976: 188] i recollit també per Castet [1894: 144] al Coserans malgrat que aquesta zona és un bastió dels continuadors de EXIRE [ALG 1595]), podria correspondre a una forma usada en alt aranès (Carrera 2020: 278-282). La mateixa seqüència *lo grapaud sort[/sòrt] del varat*, d'altra banda, torna a posar en evidència la mescla d'elements de provenença variada tan bon punt la comparem amb *lo pesolh salh del petaç* (57-58), seqüència del tot paral·lela, però amb *salhir* «[s]ortir, se montrer, paraître, faire saillie, jaillir» (DOF 622; vegeu Alibèrt 1976: 184-185) i *petaç*, sinònim de *pedaç*, la forma corrent en gascó (ALG 897; DOF 535, 545; FEW, VIII: 615-616).

Varat (55-56), 'fossé' (DBGM 102 i ALG 226; però en parlars occidentals pot ser 'levée de terre' [ALG 224]), és inequívocament gascó: un derivat de VALLIS (FEW, XIV: 137, 150) o de VALLUM (Coromines 1990: 318), amb -LL- > -r-. Tanmateix, ja sorprèn, per exemple, la seua presència en foixenc, on sembla recollir-lo Poueigh (1998: 147), a menys que barregi llenguadocià i coseranès: «Le grapaud sort del barat». Però aquest terme no evita l'aspecte llenguadocià de la cançó, sobretot després de veure coses com *coffi* (15, 17, 27, 29, 39, 41), interrogatiu referencial i propi del centre del domini (vegeu, per exemple, l'ALF 314)²⁹ o *fàrem* (15, 17, 27, 29, 39, 41; per *haram*). Ni tan sols el *non* preverbal (14) és necessàriament una adaptació al parlar local (vegeu Alibèrt 1976: 227). Tampoc *minjar* (vegeu l'ALF 807). I tot plegat fa dubtar que el pronom *en* (14, 31, 32) sigui la forma reforçada prou habitual en aranès o es pugui raonar per contextos en què pot aparèixer en llenguadocià (vegeu Alibèrt 1976: 64).

Els elements llenguadocians podrien experimentar lleugeres adaptacions: *gafa* 'agafa, pren' (75, 77) és «gafe», potser amb la desinència [-e] de la tercera persona del singular de l'aranès (per tant, *gaff[e]* seria un *híbrid* aranesollenguadocià). Alhora, parlem d'un llenguadocià amb elements d'origen un altre cop divers, o que reflectiria parles molt concretes. Si en gascó hi ha sobretot *puç* o *puce* 'puça' (ALG 60), *pius-* és del centre del domini ([pi]- o [pj]- va fins al Llemosí), però allí mateix hi ha també un tipus oriental *nièra/negra/nèira* (vegeu ja només l'ALF 1100).³⁰ És versemblant, doncs, que «peusa» vulgui ser *piusa*, amb un -a que apareix en algun punt de l'Arieja i l'Aude a l'ALF, i també a la Fenolleda a l'ALLOc (335).³¹ Tot i això, la rima de *barril* (43-45, 47) amb *grilh* (que implica [-l]) descarta també d'entrada alguns parlars de tipus aquitanopirinenc, és a dir de transició immediata al gascó i al català. La forma *gr[i]lh* (que podria ser local amb una palatal final) té una extensió limitada en el dialecte central, i qui sap si reduiria les possibilitats a zones de l'Aude, l'Erau o properes a Tolosa (o potser fins de l'Òlt, Òlt e Garona o Tarn e Garona; vegeu l'ALF 669; ALLOc 314). Seria interessant de saber, a més, com pronunciava la informadora determinades formes: *vesèm* o *ves[e]m*, com *vedem* (i més veient aquell *gaff[e]*)? *Avèm* o, com en alt aranès, *avem*?

29 L'aranès, en aquest cas, usa *quin* (extrem de la part baixa) o *com* (que en alguns llocs es confon amb *coma*, no interrogatiu, cosa habitual en diversos dialectes). Sobre això, vegeu Carrera (2010a: 159; 2015b: 76).

30 Al Coserans hi ha formes amb [-ð]- o [-z]- segons el mateix ALG, sovint amb [jew] com en bona part de l'aranès, i, en tot cas, amb -e àton final.

31 Si no és *piuse* canviat en *piusa* a Aran mateix, on la puça sovint és *piuda*. En la versió foixenca de Poueigh (1998: 17) hi ha «pioush» i «pousoulh».

2.9 Vòls te logar, gentila pastorela? *Versió de Ramona Lafont (Vielha)*

2.9.1 Text original i text regularitzat

Text original

- (1) Vos te logar, gentila pastorela?
- (2) –Vos te logar, gentila pastorela?
- (3) –Vos te logar, per guardar lo bestiar?
- (4) –Oh! Oui, messiú, jo logarei,
- (5) vostre bestiar jo guardarei
- (6) –Oh! Oui, messiú, jo logarei,
- (7) vostre bestiar jo guardarei

- (8) –Quan vos guanyar, gentila pastorela?
- (9) –Quan vos guanyar, per guardar lo bestiar?
- (10) –Un par d'esclops, un davantau,

- (11) e cent escuts mossiú me n'escau.
- (12) –Un par d'esclops, un davantau,

- (13) e cent escuts mossiú me n'escau.
- (14) –Vos a res mès, gentila pastorela?
- (15) –Vos a res mès per guardar lo bestiar?
- (16) –Un pastorel, que sigui fidel
- (17) per a guardar lo bestiar.
- (18) –Un pastorel, que sigui fidel
- (19) per a guardar lo bestiar.

- (20) –Me'n vos a jú, gentila pastorela?
- (21) –Me'n vos a jú, gentila pastorela?
- (22) –Oh! na mi messiú, qu'els top amoròs
- (23) que ets un merdòs, que me'n foti de vòs
- (24) –Oh! na mi messiú, qu'els top amoròs
- (25) que ets un merdòs, que me'n foti de vòs.

Text regularitzat

- (1) –Vòls te logar, gentila pastorela?
- (2) Vòls te logar, gentila pastorela?
- (3) Vòls te logar per guardar lo bestiar?
- (4) –Ò *oui*, mossur, jo[/me] logarèi
- (5) Vòstre bestiar jo[/lo] guardarèi.
- (6) Ò *oui*, mossur, jo[/me] logarèi
- (7) Vòstre bestiar jo[/lo] guardarèi

- (8) –Quant vòls guanhar, gentila pastorela?
- (9) Quant vòls guanhar, per guardar lo bestiar?
- (10) –Un *par* d'esclòps, un *davantau*[/demantau]

- (11) e cent escuts, *mossur*, me les cau.
- (12) Un *par* d'esclòps, un *davantau*[/demantau],

- (13) e cent escuts, *mossur*, me les cau.
- (14) –Vòls arrés mès, gentila pastorela?
- (15) Vòls arrés mès, per guardar lo bestiar?
- (16) –Un *pastorel* que sigue[/siague, siá] *fidèl*
- (17) per guardar lo bestiar.
- (18) Un *pastorel* que sigue[/siague, siá] *fidèl*
- (19) per guardar lo bestiar.

- (20) –Me'n vòls a jo, gentila pastorela?
- (21) Me'n vòls a jo, gentila pastorela?
- (22) –Ò, *nani*, mossur, qu'ètz tròp amorós,
- (23) qu'ètz un merdós, que me'n foti de vos.
- (24) Ò, *nani*, mossur, qu'ètz tròp amorós,
- (25) qu'ètz un merdós, que me'n foti de vos.

2.9.2. Comentaris

Aquesta cançó és una *pastorela*, un tipus de composició que remunta a l'època trobadoresca, on s'establia un diàleg entre una jove pastora i un cavaller. El títol fins

recorda la *Gaya pastorelha* de Guiraut Riquièr (Audiau 1973: 56-60). Essencialment és una variant de «La pastoura a louga» [*La pastora a logar*], que Poueigh (1930), que repertoria un bon nombre de *pastorèlas* populars occitanes cantades,³² va obtenir al país de Foix (tot i que tornava a assenyalar un «Couserans» que contrastava amb la fesomia llenguadociana de la peça) i també a la Bigorra i el Bearn (Poueigh 1930: 215-218), on s'associa sovint a Çubran Desporrins. Ell mateix (Poueigh 1930: 218) assenyala que és una cançó «[f]ort répandue en Languedoc et en Gascogne».³³ També la recull –i amb el mateix títol– Cénac-Moncaut (1868: 449), que recorda les versions que reflecteixen el conflicte lingüístic: «le séducteur parle le langage de la cour; la bergère reste fidèle au patois» (Cénac-Moncaut 1868: 450).³⁴

Les ramificacions d'aquesta mena de *pastorèlas* són múltiples, amb rols masculins variats (un *mossur*, un *çaquire*, un *pastor arrefusat*...),³⁵ però amb un paper femení regularment lligat a la terra (la pastora, la *verg(i)èra* o *païsana*, o directament la *fillheta*).³⁶ Com deia Poueigh, els mateixos aires, referents i una lletra molt similar o (gairebé) idèntica continuen al Llenguadoc. Bladèr (1882a: 212-214) potser situava la *vergèra logada* a l'Alt Carci, però les evidències de proximitat o identitat musicals i textuals amb la cançó de Vielha van almenys fins al Roergue, i alguns indicis –que caldria verificar– ens farien arribar com a mínim a les Cevenes, per no dir molt més enllà,³⁷ ja que la presència de *pastorèlas* sembla prou incontrovertible fins a Provença, on Arbaud (1862-1864, II: 145-147) recull «La paysano» [*La païsana*], visitada per un «moussu de la cour» [*un mossur de la cort*], o Rolland (1886: 44) consigna «La bergère et le monsieur» (on ella torna a parlar occità). El mateix Rolland (1883: 65-66) situa a Corresa la «[g]ayo berdziero» [*gaia vergiera*] i «[u]n bon mouchur» [*un bon mossur*].³⁸

Hi ha francesismes que probablement van arribar a Vielha incrustats a la cançó, com *mossur* (que ja hem vist en altres casos), *oui* (4, 6) o l'adverbi negatiu *nani*, forma «manlevada al vièlh francés, *nenil*» (Alibèrt 1976: 228).³⁹ També hi ha

32 Especialment sobre aquesta mena de composicions, vegeu també Lambert (1911, 1912), per exemple. Aquesta cançó no és l'única en què s'evoca una *gent(il)a pastorela*. Vegeu Lambert (1911: 14, 17-19, 21, 30; 1912: 23), Fagot (1891-1892: 17), Combes (1862: 57) o Rolland (1883: 55; aquí *gaia vergiera*).

33 De fet, l'incipit de la tornada és el mateix que el de la coneguda *Diga Janeta*, sobre la qual, vegeu, per exemple, Arbaud (1862-1864, I: 203), Fagot (1891-1892: 126), Atger (1875: 15) o Lambert (1906, II: 24; 1911: 5-6).

34 Vegeu els diàlegs bilingües de Lambert (1912: 33-59) o Fagot (1891-1892: 11-16). Fagot (1891-1892: 11) gairebé repeteix l'observació de Cénac-Moncaut: «le Monsieur parle presque toujours en français et [...] la Bergère répond en dialecte local». No és l'únic cas en què això passa: «Comme dans les Pastourelles, nous trouvons des Noëls français-patois ou écrits complètement en idiome languedocien. Dans le premier cas, c'est toujours un dialogue entre les anges s'exprimant en français et les bergers répondant en patois» (Fagot 1891-1892: 23).

35 O un **shevalièr* o *cavalièr*, un *patge*, un **mòine*, un *soldat*... Vegeu Lambert (1912: 9-12, 19, 20, 54).

36 Vegeu, per exemple, Bladèr (1882a: 170-184, o també 66-67, 208-211) o Lambert (1912: 17).

37 El web de l'Institut occitan d'Avairon recull la *Genta pastoreleta*: <https://www.occitan-aveyron.fr/fr/diffusio/source/arvieu/vols-te-logar-genta-pastoreleta_SRC4493> [data de consulta: 30 de desembre de 2021].

38 Algun exemple alvernès –probablement traduït de l'occità– a Smith (1878: 60-61). Tot plegat lliga amb altres composicions menys bucòliques sobre *l'occasion manquée*. Vegeu, per exemple, Rolland (1883: 23-27).

39 *Nani*, *mossur!* 'no pas, senyor' és una resposta recurrent de la pastora en aquesta mena de diàlegs.

algun element sintàctic xocant: *jo logarèi* o *jo guardarèi* (4-7), que correspon a *me logarèi/logarai* ('em llogaré') i *lo gardarèi/gardarai* ('el guardaré') d'altres versions. Afegim-hi alguna transcripció dubtosa, com el possible catalanisme «me n'escau» (11, 13). Potser més aviat és *me les cau* ('els necessito', literalment 'me'ls cal'), que s'avé amb *cal* de versions llenguadocianes.⁴⁰

Algunes coses poden ser d'altres latituds gascones (com els proclítics amb infinitiu o l'article *lo* a què ja hem fet referència). Si més no, avui no són aranesos ni –ben probablement– ho eren en el moment de recollida de la cançó, com *tròp* (22, 24; per *massa*). N'hi ha que poden tenir un regust –malauradament– arcaïtzant però no pas insòlit, com l'ús de *vos* (23, 25; per l'abominable **vosté*; Carrera 2010a: 106). Tanmateix, el conjunt torna a tenir un aire inequívocament llenguadocià, des de la preposició final *per* (vegeu Bèc 1968: 208 o l'ALF 248) fins a *vòstre* (5, 7; si no és error per *vòste*), *fidèl*, *pastorèl* (16, 18), o el mateix *pastorèla*. És raonable que la cançó vingui de l'àrea del dialecte central de la llengua occitana i que, al mateix temps, hi hagi *adaptacions* a la fonètica o la morfosintaxi locals. En la cançó sembla que hi ha *jo* (4-7; normal en aranès) i no pas *ieu*, que apareix al rovell del domini (ALF 12, per exemple). A més, hi trobem vocalitzacions de laterals (*davantau* o directament *demantau?* 10, 12),⁴¹ o seqüències *gua-/[kwa]-* per *ga-/[ka]-*, com en *guardar* per *gardar* o *guanhar* per *ganhar* (3, 5, 7, 8, 9, 15), i segurament també en *quant* (8-9), segons el que és usual en gascó (amb l'excepció de zones situades sobretot als Alts Pirineus; ALG 2148).⁴² *Arrés* (14-15) com a 'res' sembla una evidència d'adjunció de pròtesi gascona a *res* (*arrés*, a Vielha, és 'ningú').⁴³ I qui sap si *sig(u)-* en el subjuntiu de *èster* (16, 18), que en aranès es troba més o menys isolat (ALG 2016), podria coincidir amb *si(a)g(u)-* d'algunes varietats llenguadocianes (vegeu Alibèrt 1976: 158).

Els futurs en *-èi* en *logarèi* (4, 6) o *guardarèi* (5, 7) no cal que siguin cap adaptació (ni inflexió vocàlica en *-ai*), ja que són majoritaris en gascó (ALG 1668) i existeixen en llenguadocià (vegeu Alibèrt 1976: 119; l'aranès, a més, té *-è*). *Bestiar*, malgrat el que dona a entendre Coromines (1990: 338; *DECat*, I: 783-784), es repeteix en varietats gascones (DBGM 125; FEW, I: 340-341),⁴⁴ però també al Llenguadoc meridional (ALLOr 477). *Vòls* (1-3) ja devia figurar en la versió d'origen, i és homòfon de l'aranès *vòs*. Potser per atzar, algunes rimes en *-[us]* (*amorós* i *de vos*; en altres versions, també *motons* o *potons*) recorden l'única composició de Joiós de Tolosa (Audiau 1973: 115), descoberta per Chabaneau (1889).

40 L'ús de «per a» (19) és probablement un catalanisme degut a les col·lectores.

41 En aranès es diu *demantau*, amb una nasal que apareix de tant en tant en altres parlars gascons (ALG 644) i fins i tot més enllà de la Garona (vegeu, per exemple, l'ALF 1274).

42 Amb l'element afegit que *ganhar* s'ha imposat gairebé pertot en gascó (vegeu Bèc 1968: 171) i que, com a interrogatiu, en aranès *quant* és substituït sovint per *guaire* (vegeu Carrera 2010a: 158-159). A més, *g(u)ardar* és sobretot 'mirar' en una àrea sud-oriental gascona (ALG 1084) que inclou quasi tota la Vall d'Aran.

43 A Naut Aran *arrés* pot ser 'res' (Carrera 2010a: 133). És destacable, per cert, l'ús *positiu* de *arrés* en una frase interrogativa (Carrera 2010a: 238). En versions llenguadocianes hi ha *que te cal mai?* 'què necessites més?'.

44 Figura també en versions bearneses o bigordanes de Poueigh (1930: 317) o en Cénac-Moncaut (1868: 449).

2.10 Entre Luishon e Montrejau. *Versiò de Ramona Lafont (Vielha)*

2.10.1 Text original i text regularitzat

Text original

- (1) Entre Luchon et Morrejau
 (2) Entre Luchon et Morrejau,
 (3) que n'hi ha un vilatge de Xau
 (4) que n'hi ha un vilatge de Xau
 (5) e un braquet de uaig comme un pau
 (6) futut comme un cucai
 (7) per mascars de Xau
 (8) Es pots de l'ama de coutet,
 (9) es ulls virats com us trauets
 (10) es ulls virats com us trauets,
 (11) figura mirgallada de mau,
 (12) e ra color jaune chade
 (13) pers mascars de Xau.
 (14) A Sembiat li'n apereu vin,
 (15) a Sembiat li'n apereu vin,
 (16) si nada amb gran pecotin,
 (17) si nada amb gran pecotin,
 (18) herba basada d'un sau,
 (19) et palla trabucada
 (20) pers mascars de Xau.

Text regularitzat

- (1) Entre Luishon e Montrejau
 (2) Entre Luishon e Montrejau,
 (3) que n'i a eth[/un*] vilatge de Shau[n]
 (4) que n'i a eth[/un*] vilatge de Shau[n]
 (5) e un braquet dauath, coma un pau,
 (6) fotut coma un cocalh
 (7) per[/pes] mascards de Shau[n]
 (8) Es pòts de lama de cotèth,
 (9) es uelhs virats coma uns trauèths,
 (10) es uelhs virats coma uns trauèths,
 (11) figura mirgallada de mau,
 (12) e era color jaune shade
 (13) pes mascards de Shau[n].
 (14) A Sent Biat li[/le] n'apèren vin,
 (15) a Sent Biat li[/le] n'apèren vin,
 (16) signat*[/senhat*] damb gran pecotin,
 (17) signat*[/senhat*] damb gran pecotin,
 (18) èrba vasada d'un saut,
 (19) e palha trabucada
 (20) pes mascards de Shau[n].

2.10.2 Comentaris

Tot indica que parlem d'una cançó comengesa. D'una banda, pels topònims: *Montrejau* (en francès, *Montréjeau*), *Luishon* (*Bagnères-de-Luchon*), *Sent Biat* (*Saint-Béat*),⁴⁵ o *Shau(n)* (*Chaum*), la rima del qual amb *Montrejau*, *mau* o *saut* ens aporta una informació valuosíssima sobre aquest nom de lloc (vegeu Carrera 2014b: 2485). D'una altra banda, pels fets lingüístics que hi apareixen, que en aranès serien, a tot estirar, propis d'alguns pobles baix-aranesos (i no pas de Vielha): *aperar* 'anomenar' (14-15), *trauèth* 'trepant' (9-10; *es uelhs virats coma un trauèth* 'els ulls

45 La representació gràfica de les col·lectores recull prou bé la realització oral del topònim, [sem'biatʃ], i prova un cop més com n'és d'injustificat i d'indocumentat el **Sent Beath* de Pojada (2009: 61; vegeu Carrera 2014b: 2488).

girats com un trepant'),⁴⁶ *jaune* (12; en *jaune shade*, versemblantment 'groc pàl·lid, groc mort'),⁴⁷ *cotèth* 'ganivet' (8; *es pòts de lama de cotèth* 'els llavis de fulla de ganivet'), *dauath* 'a sota, davall' (5; per *dejós*; vegeu Carrera 2015b: 78) o l'ús locatiu-estàtic de *a* (14-15; *a Sent Biat*; a la Vall d'Aran s'usaria *en*; Carrera 2010a: 254). Les referències als aranesos –no gaire falagueres– devien facilitar-ne la memorització. Segons les col·lectores *braquet* és el «renom que donen els francesos [sic] als de la vall d'Aran» (Oriol 2020: 155). Aquest qualificatiu devia ser prou comú al Comenge⁴⁸ i és un diminutiu de *brac* 'curt'.⁴⁹

Les col·lectores potser no van interpretar del tot correctament determinats elements, o no van identificar ben bé a què es referien. Efectivament, *pau* (5) és «pal» (Oriol 2020: 155). *Cocalh* (6; o potser millor *caucalh*; monoftongació de [aw] pretònic) seria «ocell» (Oriol, 2020: 155), i deu ser un moixó afí al corb (i, per tant, a la *cigala*).⁵⁰ En la cançó, doncs, potser s'estableix una oposició cromàtica entre el *cocalh* –negre, i potser sinistre– aranès i el caràcter *mascard* d'aquell poble comengès, «[b]igarré [...], tachteté» (*DBGM* 651; v. *ALG* 390, 'vache tachtetée'), 'clapat' o, en tot cas, només 'fosc' (Coromines 1990: 563). Sobre «figura mirgallada de mau» (11), les col·lectores indiquen «cara plena de mal» (Oriol, 2020: 155), amb un adjectiu tal volta menys escaient que 'diaprè' (*DBGM* 677; potser s'al·ludeix a un episodi de violència). La traducció de «si nada amb gran pecotin» (18-19) seria «posat amb gran pecotin», però potser s'hi amaga *signat* ('signat' o fins 'beneït'; vegeu, per exemple, *TDF*, II: 895) o *senhat* («posar un sceau; sanctifier; baptiser»; *DBGM* 893), en referència al *pecotin*, recipient per mesurar gra (vegeu Coromines 1990: 619). La seqüència «li'n apereu vin» (14-15) seria «A Sembiat li apriereu vi», però deu ser realment *li/le n'apèren vin* 'l'anomenen vi', ja sigui amb *le* (comengès i baix-aranès) o *li* (com a Vielha). Sobre «herba basada d'un sau» (18) s'indica «herba barrejada de sal», però hi deu haver *saut* 'salt d'aigua', i «basada» podria ser *vasada*, al·lusió a un recipient o a la matèria fangosa (vegeu, per exemple, *DBGM* 110). Tot plegat es podria referir a l'aigua fangosa presa d'un salt d'aigua com a component del vi de Sent Biat. *Trebucada*: passada per l'estri per pesar o balança (i no la màquina de guerra que també designa el francès *trébuchet*). És més raonable *eth vilatge* (3, 4) que no pas *un vilatge*.

46 Coromines (1990: 491, 417) només va sentir *trauèth* a Canejan, però s'usa en altres pobles baix-aranesos. També és un mot comengès i, en general, ben atestat en occità (*FEW*, XIII: 233-234; *DBGM* 1936; *travèl, trauèth, travèth, taravèth...*). A propòsit d'aquesta forma les col·lectores indiquen, erròniament, «de través».

47 Si no hi ha un francesisme banal que no sabem veure o simplement *palle* 'pàl·lid', *shade* potser continua *SAPIDUS* ('agradable', 'saborós', però també 'doux'; *FEW*, XI: 201), el resultat normal en francès del qual seria *sade* (*DELFL* 398). Consta com a *sapte* en gascò, pejoratiu (*DBGM* 882), i la palatalització inicial no seria inèdita. També podria ser *FATUUS*, 'fat, insípid' (*FEW*, III: 436-438), en el sentit de 'pàl·lid', i amb un [j]- per [h]- que tindria paral·lels.

48 A l'alta vall de Gèr, a l'est de Sent Biat, Dinguirard (1976: 129) ja anotava *braquets* o *bracos* aplicat als aranesos, i creia que es feia «allusion à la petite taille ou au mauvais caractère» que tenien. En diversos punts dels Pirineus gascons, *braqueta* s'aplicava a «[u]ne vache de petite taille (elle est 'courte')» (Schmitt 1934: 51).

49 En aranès *brac* s'usa sobretot a Canejan, on també es coneix *curt*. *Brac* hi té més aviat el matís de 'escurçat', 'curt per truncament'.

50 *Cocalh* deu estar emparentat amb el nom de l'òliba (*gauèca* en bona part de l'aranès), amb *cucala*, els francesos *chou(ette)* o *choucas* (on també s'hi deuen barrejar qüestions onomatopèiques) i amb *cròc* o *còc* (o fins *chauc, chauga...*) de punts allunyats gascons (*ALG* 19, 21; 'corbeau' i 'corneille'; sobre tot plegat, *DECat*, IX: 1079-1084).

2.11 Quand la vièlha se'n va a Agde/Ate*. *Versió de Jaume Bernadets (Bossòst)*

2.11.1 Text original i text regularitzat

Text original

- (1) Quan la vieilla se'n va Acté
 (2) Quan la vieilla se'n va Acté
 (3) que tra, la, la, la, la, ra, là
 (4) hi va per se maridar,
 (5) hi va per se maridar.
 (6) En rencontre ún jun'home
 (7) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (8) e le dí se te vos maridar,
 (9) e le dí se te vos maridar.
 (10) –Qué n'ai de fair de tu vieillasse
 (11) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (12) as pas res per me donar,
 (13) as pas res per me donar.
 (14) –Hei cent escuts de ma bosseta,
 (15) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (16) altres tants de mon hostel,
 (17) altres tants de mon hostel.
 (18) Lo dimenge se'n va la veire,
 (19) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (20) lo dilluns la va esposar
 (21) lo dilluns la va esposar.
 (22) Lo dimarts tomba malalta
 (23) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (24) lo dimecres la va enterrar
 (25) lo dimecres la va enterrar.
 (26) Tout marxant al cementiri
 (27) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (28) n'en fazio sinó plorar
 (29) n'en fazio sinó plorar.

Text regularitzat

- (1) *Quand la vièlha se'n va a Agde/Ate**
 (2) *Quan la vièlha se'n va a Agde/Ate**,
 (3) que tralalalalalaralà,
 (4) i va *per se* maridar,
 (5) i va *per se* maridar.
 (6) En[/ne] *rencontra* un *joine* òme,
 (7) que tralalalalalaralà,
 (8) e le[/li] ditz: «e te vòs[/vòls] maridar?»,
 (9) e le[/li] ditz: «e te vòs[/vòls] maridar?».
 (10) – *Que n'ai de faire[/far]* de tu, vielhassa?
 (11) que tralalalalalaralà,
 (12) as *pas res per me donar*,
 (13) as *pas res per me donar*.
 (14) *Ai* cent escuts de ma bosseta,
 (15) que tralalalalalaralà,
 (16) *autretant de mon ostal*,
 (17) *autretant de mon ostal*.
 (18) *Lo* dimenge se'n va la *veire*,
 (19) que tralalalalalaralà,
 (20) *lo* diluns la va *esposar*
 (21) *lo* diluns la va *esposar*.
 (22) *Lo* dimars *tomba* malauta
 (23) que tralalalalalaralà,
 (24) *lo* dimècres la va *enterrar*,
 (25) *lo* dimècres la va *enterrar*.
 (26) Tot *marchant al* cementèri,
 (27) que tralalalalalaralà,
 (28) non [en] *fasiá senon[/sonque]* plorar
 (29) non [en] *fasiá senon[/sonque]* plorar

Text original

- (30) En revenguent del cementeri
 (31) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (32) no'n fazio pas que cantar
 (33) no'n fazio pas que cantar

 (34) Amb l'argent de la vieillasse
 (35) que tra, la, la, la, la, ra, là,
 (36) n'hauré une de quinz'ans
 (37) n'hauré une de quinz'ans.

Text regularitzat

- (30) En *revenguent del cementèri*
 (31) que tralalalalalaralà,
 (32) non [en] *fasiá pas que* cantar
 (33) non [en] *fasiá pas que* cantar.

 (34) *Amb l'argent de la vielhassa*
 (35) que tralalalalalaralà,
 (36) *n'aurai* [n'aurè] *una* de quinze ans,
 (37) *n'aurai* [n'aurè] *una* de quinze ans.

2.11.2 Comentarís

Les cançons que ridiculitzen la dona d'edat avançada que vol esposar un jove no són excepcionals ni en el context occità ni en el gal·loromànic. Arbaud (1862-1864, II: 148) esmenta fonts anteriors que recullen aquest tipus de composició, n'aporta variants, comenta que «[l]a ronde de *la vieille* est connue dans toute la France» i reporta el fet que «on chante la ronde de *la vielho* dans presque toutes les noces de village, et c'est ordinairement à la grand'mère [sic] de la *novi* qu'est réservé cet honneur». Weckerlin (1903: 123) afirma que «[i]l est très peu de provinces en France où la chanson de *la Vieille* soit tout à fait inconnue». Sovint inclouen referències toponímiques situacionals (el lloc on és *la vièlha*) o direccionals (allà on es dirigeix). En el primer cas apareix sovint París, però les alternatives –que podrien precedir la referència estatal– són múltiples. En cançons del Gers o l'Agènès Bladèr (1882v: 79-91) recull topònims com Bordeus, Montbran (a tocar d'Agen) o Florença. En el direccional, les distàncies semblen considerables. A Fogats –al país de Foix– *la vièlha* va a Marmanda, a l'Òlt e Garona (Lambert 1906, II: 313-315), i al Lauraguès pot dirigir-se a Marsella (Fagot 1891-1892: 208). A Bossòst, el topònim és direccional i pot referir-se a *Agde* [adde], a la costa llenguadociana, o fins i tot a *Ate* (oficialment, *Apt*), d'entrada [ate], a Provença (*At* o *Ate* en Mistral; *TDF*, I: 160).

Aquesta referència toponímica encaixa amb fets lingüístics que no són propis de l'aranès i que, per contra, poden reflectir perfectament varietats del centre del domini. Fins i tot si alguns poden ser d'altres latituds gascones, el conjunt té un aspecte llenguadocià. El document és ple d'elements que se separen d'allò usual en aranès (i sovint del gascó pirinenc o del gascó en general): aparent absència de caiguda de nasal en *una* (36-37), o de vocalització de lateral en *ostal* (16-17; d'altra banda, en aranès hi ha *casa*); *a* direccional en lloc de *entà* o *tà* (va a *Agde/Ate**); àtons proclítics amb infinitiu –que serien almenys del gascó de la plana– sumats a *per* (*per se maridar*, 4-5; *per me donar*, 12-13); verbs *rencontrar* 'trobar' (6), *tambar* 'caure' (22; mentre que l'aranès, com part del gascó, i algunes varietats llenguadocianes té successors de *CADERE*; vegeu l'*ALF* 1311) o *donar* (el gascó prefereix altres formes; vegeu Grosclaude 1986: 73), i fins i tot *marchar* 'caminar' (26; francesisme) o *revenir* per *tornar* (30), quasi inimaginables en aranès; més que probable realització [l'òis] de *ditz* (8-9, «di se»; i no pas amb -[t] o -[ts]); indefinit *res* (§ 2.9.2); negació postverbal amb *pas* (§ 2.6.2). Fins i tot hi ha coses potencialment comunes a una eventual varietat llenguadociana i a l'aranès que podrien pertànyer a la primera, o presentar en tot cas lleugeres adaptacions en

la segona. Així, podem demanar-nos si Jaquetti i Carbó realment van sentir *vi-èlha* o *vielha*, i quin era el grau d'obertura de la tònica. *Vòls* i *vòs* són homòfons (§2.9.2). Si el pronom era *le* (8-9) podria ser una adaptació al parlar local de *li* (Carrera 2008: 55-58, 204; a Bossòst el datiu singular és *le*). En l'àmbit llenguadocià, algun element podria tenir un aire més aviat oriental: «jun'home» (6) podria incloure *joine*, qui sap si amb un diftong monofontongat en [y], que se sent sobretot a partir del montpellerenc (vegeu, per exemple, l'ALF 722). Però «fazio» (28-29; *fasiá*, o en tot cas, *fasia*), sense palatal tònica final, ens allunya al mateix temps de les realitzacions llenguadocianes més orientals. A tot plegat s'hi sumen formes aparentment contradictòries: «fair» (10) podria ser *faire* i no l'anàlogic *far*, que conviu fora de Gascunya (vegeu, per exemple, l'ALF 529). «Hei» (14) podria ser *èi* 'he, tinc' (*ai* en referencial) i contrastaria alhora amb «hauré» (36-47), qui sap si *aurè*, *aurai* o *aurèi*.

3. A manera de (breu) conclusió

A més del valor etnogràfic o cultural que puguem atribuir a aquestes cançons, des d'un punt de vista lingüístic en destaca la diversitat geogràfica de les formes i les estructures. N'hi ha que ens situen de manera *estricta* a la Vall d'Aran (§ 2.1-2.5), sense que les peces siguin espècimens isolats o del tot originals (§ 2.1 i 2.2). D'altres evidencien contrastos a l'interior de la comarca (§ 2.7, 2.8) o l'aparició de trets lingüístics igualment aranesos, però que no corresponen al lloc on han estat obtingudes les composicions (§ 2.1, 2.2). També n'hi ha que exhibeixen elements impropis de la comarca, d'àrees immediates (§ 2.10) o d'altres zones occitanes més allunyades (§ 2.8, 2.11). Tot i que les cançons en occità fossin quantitativament menys nombroses que les catalanes, reflecteixen fets qualitativament interessants, que desborden referències exclusives al marc gascó per atènyer com a mínim el Llenguadoc. Els graus d'adaptació irregulars a la parla local d'elements d'altres varietats occitanes poden ser vistos com una prova (més) de la participació en un mateix sistema lingüístic. En el cas dels elements llenguadocians, tot plegat lliga amb el rol de «parlar director e referencial» d'aquest dialecte (Bèc 1972: 44), i no és un fet isolat. Ravier (1973: 51) citava documents orals centrals que entren gascó endins, i descrivia una situació que, fins fa no gaire, també devia afectar la Vall d'Aran (Ravier 1973: 50-51):

beaucoup de gascons, surtout dans la partie est du domaine, entendent plus ou moins le languedocien et sont très souvent capables de suivre une conversation dans cet idiome, alors que la réciproque n'est pas vraie [...]. Il semble donc que dans nos contrées cis-garonnaises, il y ait une projection vers les parlers occitans centraux et dans ces conditions, il est très possible que de nombreux locuteurs indigènes gascons se trouvent en possession d'un instrument de médiation linguistique accroissant leur compétence originelle.

4. Referències bibliogràfiques

- ADEMÀ, Casimiro (1966): *Estudio sobre el dialecto aranés*. Barcelona: Occitània.
 ALF = GILLIÉRON, Jules; Edmont EDMONT (1902-1910): *Atlas linguistique de la France*. 9 vol. París: Honoré Champion.

- ALG = SÉGUY, Jean (dir.) (1954-1973): *Atlas linguistique et ethnographique de la Gascogne*. 6 vol. París: CNRS.
- ALIBÈRT, Loís (1976 [1935]): *Gramatica occitana segon los parlars lengadocians*. Montpeller: Centre d'Estudis Occitans.
- ALLOc = RAVIER, Xavier (1978-1993): *Atlas linguistique et ethnographique du Languedoc occidental*. 4 vol. París: CNRS.
- ALLOR = BOISGONTIER, Jacques (1981-1986): *Atlas linguistique et ethnographique du Languedoc oriental*. 3 vol. París: CNRS.
- ALMC = NAUTON, Pierre (1957-1963): *Atlas linguistique et ethnographique du Massif Central*. 4 vol. París: CNRS.
- ARBAUD, Damase (1862-1864): *Chants populaires de la Provence*. 2 vol. Ais de Provença: A. Makaire.
- ARNAUDIN, Félix (1912): *Chants populaires de la Grande-Lande et des régions voisines*. Vol. 1. La Bohèira: Paul Lambert.
- ATGER, Aimé (1875): *Poésies populaires en Langue d'Oc*. Montpeller: Imprimerie Centrale du Midi.
- AUDIAU, Jean (1973 [1923]): *La Pastourelle dans la poésie occitane du Moyen Âge*. Ginebra: Slatkine.
- BEC, Pierre [BÈC, Pèire] (1968): *Les Interférences linguistiques entre gascon et languedocien dans les parlars du Comminges et du Couserans*. París: PUF.
- BEC, Pierre [BÈC, Pèire] (1972): «Per una dinamica novèla de la lenga de referència: dialectalitat de basa e diasistèma occitan». *Annales de l'Institut d'études occitnes*, 4me série, II, 6: 39-61.
- BELLMUNT, Joan (1995 [1991]): *Fets, costums i llegendes. Val d'Aran*. Lleida: Pagès.
- BLADÉ, Jean-François [BLADÈR, Joan-Francés] (1882a): *Poésies populaires de la Gascogne*. Vol. 2. París: Maisonneuve.
- BLADÉ, Jean-François [BLADÈR, Joan-Francés] (1882b): *Poésies populaires de la Gascogne*. Vol. 3. París: Maisonneuve.
- CARRERA, Aitor (2008): *Entre dues frontèras. Estudis de lingüística occitana*. Lleida: Pagès.
- CARRERA, Aitor (2010a [2007]): *Gramatica aranesa*. Lleida: Pagès.
- CARRERA, Aitor (2010b): *L'occità. Gramàtica i diccionari bàsics*. Lleida: Pagès.
- CARRERA, Aitor (2011): «Cap a la recuperació i la restitució de la toponímia occitana. Els noms de lloc de Mèles (Alta Garona) a partir de les dades de l'enquesta de Sacaze». Dins Emili CASANOVA; Lluís R. VALERO (eds.): *La toponomàstica de les illes del Mediterrani Occidental*. València/l'Alguer: Denes, p. 93-115.
- CARRERA, Aitor (2014a): «Una qüestió fonètica entre el gascó i el llenguadocià. La pròtesi de [a] davant de r- en l'occità de la Vall d'Aran i l'Alt Comenge immediat». Dins Claude PASSET (ed.): *Actes du 14e Colloque des Langues Dialectales*. Mònaco: EGC, p. 155-177.
- CARRERA, Aitor (2014b): «Toponímia occitana problematica. Sus era representacion grafica de quauqui nòms de lòc dera Gasconha pirenenca». Dins Joan TORT; Montserrat MONTAGUT (eds.): *Els noms de lloc en la vida quotidiana. Actes*

- del XXIV Congrès Internacional d'ICOS sobre ciències onomàstiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, p. 2480-2492.
- CARRERA, Aitor (2015a): «Trenta anys de codificació gràfica. La necessitat d'implementar una normativa en l'occità de la Vall d'Aran». *Treballs de Sociolingüística Catalana* núm. 25: 251-286.
- CARRERA, Aitor (2015b): «L'occità de la Vall d'Aran davant dels parlars gascons veïns. Implicacions lingüístiques de la separació política». Dins Maria Teresa FERRER *et alii*: *La reintegració de la Vall d'Aran a Catalunya*. Barcelona: IEC, p. 63-96.
- CARRERA, Aitor (2018): «Bò, bueu, arronçabueu. Les désignations du bœuf et de la bугrane en gascon aranais». Dins Claude PASSET (ed.): *Ates du 15e Colloque des langues dialectales, 2016*. Mònaco: EGC, p. 215-229.
- CARRERA, Aitor (2020): «Catalanismes i dialectalismes lexicals de Naut Aran en Palmira Jaquetti. Elements de vocabulari sobre la pretesa natura *acatalanada* de l'alt aranès». *Zeitschrift für Katalanistik* núm. 34: 249-294.
- CASTET, L'Abbé (1894): «Études grammaticales sur le dialecte gascon du Couserans». *Bulletin périodique de la Société ariégeoise des sciences, lettres et arts* núm. 4: 89-152.
- CÉNAC-MONCAUT [Justin] (1868): *Littérature populaire de la Gascogne*. París: E. Dentu.
- CHABANEAU, Camille (1889): «Pastourelle inédite de Joyos, de Toulouse». *RLR* núm. 33: 112-114.
- COMBES, Anacharsis (1862): *Chants populaires du pays castrais*. Castres: Veuve Grillon.
- COMMISSION entar estudi dera normatiua [sic] ortogràfica [sic] aranesa (1982): *Nòrmes ortogràfiques [sic] der aranés. Tèxt provisional [sic]*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- COROMINAS, Juan [COROMINES, Joan] (1931): *Vocabulario aranés*. Barcelona: Imprenta de la Casa de Caridad.
- COROMINES, Joan (1990): *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial.
- DBAM = LESPY, Vastin; Paul RAYMOND (1998 [1887]): *Dictionnaire du béarnais ancien et moderne*. Pau: Marrimpouey.
- DBGM = PALAY, Simin (1980 [1932-1934]): *Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes*. París: CNRS.
- DECat = COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. 10 vol. Barcelona: Curial/La Caixa.
- DFG = NARROO, Gilbert [NARIÒO, Gilabèrt] *et alii* (2003-2005): *Dictionnaire français-occitan (gascon)*. 2 vol. Ortès: Per Noste.
- DINGUIRARD, Jean-Claude (1976): *Ethnolinguistique de la haute vallée du Ger*. Lilla: Université de Lille III.
- DOF = ALIBERT, Louis [ALIBÈRT, Loís] (1997 [1966]): *Dictionnaire occitan-français selon les parlars languedociens*. Puèglaurenc: Institut d'Estudis Occitans.

- DOUJAT, Jean; G.[Gabriel] VISNER (1895): *Dictiounari Moundi de Jean Doujat*. Tolosa: Lé Gril.
- DUPLEICH [Jean-Jacques-Prudence] (1843): *Dictionnaire patois-français, ou Choix intéressant de mots patois à l'usage de l'arrondissement de Saint-Gaudens*. Sent Gaudenc: Tajan.
- FAGOT, P. [LAROCHE, Pierre] (1891-1892): *Folklore du Lauraguais*. Albi: Henri Amalric.
- FEW = WARTBURG, Walther von (1922-2002): *Französisches etymologisches Wörterbuch*. 25 vol. Leipzig/Bonn/Basilèa: Klopp/Teubner/Zbinden.
- GAFFIOT, Félix (2000 [1934]): *Dictionnaire latin-français*. Hachette: Paris. Edició revisada i augmentada sota la direcció de Pierre FLOBERT.
- GROSCLAUDE, Michel (1986): *La Langue béarnaise et son histoire*. [Seuvalada]: Per Noste.
- JAQUETTI, Palmira (1961): «Contribution à la syntaxe de l'aranais». Dins Manuel LOPES DE ALMEIDA (ed.): *Actas do ix Congresso Internacional de Linguística Românica (Universidade de Lisboa, 1959)*. Lisboa: Centro de Estudos Filológicos, p. 377-393.
- LAMBERT, Louis (1906): *Chants e chansons populaires du Languedoc*. 2 vol. Paris/Leipzig: H. Welter.
- LAMBERT, Louis (1911): «Chansons pastorales». *RLR* núm. 54: 5-36.
- LAMBERT, Louis (1912): «Chansons pastorales». *RLR* núm. 55: 5-59.
- MASSOT, Josep (ed.) (1996): *Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Materials*. Vol. VI. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- MISTRAL, Frédéric [Frederic MISTRAL] (1980): *Les Contes provençaux*. Rafèla: Marcel Petit.
- MONTOYA, Jèp (ed.) (1999): *Vademecum Aranense. Era Val d'Aran a trauèrs [sic] dera sua lengua (sègles xii-xx)*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.
- ORIOU, Carme (2020): «Palmira Jaquetti com a col·lectora de cançons populars a la Vall d'Aran per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya». *Estudis de Literatura Oral Popular* núm. 10: 135-163. DOI: <https://doi.org/10.17345/elop2021135-163>
- PDPF = LEVY, Emil (1991 [1909]): *Petit dictionnaire provençal-français*. Rafèla: Marcel Petit.
- POJADA, Patrici (2009): *Répertoire toponymique des communes de la Région Midi-Pyrénées*. Portèth de Garona: CROM/ Lobatières.
- POUEIGH, Jean (1930): «Les chansons populaires des Pyrénées française[s] (suite) [pastourelles diverses]». *Bulletin de la Société d'histoire et d'archéologie du Gers* núm. 31: 177-247.
- POUEIGH, Jean (1998 [1926]): *Chansons populaires des Pyrénées françaises*. Marsella: Laffitte.
- RAVIER, Xavier (1973): «L'incidence maximale du fait dialectal». Dins Georges STRAKA; Pierre GARDETTE (eds.): *Les Dialectes romans de France à la lumière des atlas régionaux*. Paris: CNRS, p. 27-59.

- RIVARÈS, Frédéric (1844): *Chansons et airs populaires du Béarn*. Pau: Vignancour.
- RMA = CONSELH Generau d'Aran (2003): *Repertòri musicau aranés*. Vielha.
- ROHLFS, Gerhard (1977 [1935]): *Le Gascon. Études de philologie pyrénéenne*. Tübingen/Pau: Niemeyer/ Marrimpouey Jeune.
- ROLLAND, Eugène (1883): *Recueil de chansons populaires*. Vol. 1. París: Maisonneuve.
- ROLLAND, Eugène (1886): *Recueil de chansons populaires*. Vol. 2. París: l'autor.
- SCHMITT, Alfons Theo (1934): *La Terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales*. París: Librairie E. Droz.
- SMITH, Victor (1878): «Vieilles chansons recueillies en Velay et en Forez». *Romania* núm. 25: 52-84.
- SOLER I SANTALÓ, Juli (1998 [1906]): *La Vall d'Aran*. Tremp: Garsineu.
- SOLEVILLE, Emmanuel (1889): *Chants populaires du Bas-Quercy*. París: Champion.
- TEULAT, Rogièr (1985): *Uèi l'occitan*. Bedós: IEO.
- TDF = MISTRAL, Frédéric [Frederic MISTRAL] (1979 [1878-1886]): *Lou Tresor dóu Felibrige*. 2 vol. Rafèla: Marcel Petit.
- VERGÉS, Frederic (2009 [1991]): *Petit diccionari. Castelhan-aranés (occitan)-catalan-francés. Aranés (occitan)-castelhan-catalan-francés*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.
- WECKERLIN, Jean-Baptiste (1903): *Chansons populaires du pays de France*. Vol. 2. París: Heuguerl & Cie.